

Iskustva i mišljenja roditelja o posvojenju i prilagodbi djeteta na vrtić i školu

---

Bota, Ante

Master's thesis / Diplomski rad

2020

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **University of Zadar / Sveučilište u Zadru**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:162:334356>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2025-01-12**

Sveučilište u Zadru
Universitas Studiorum
Jadertina | 1396 | 2002 |

Repository / Repozitorij:

[University of Zadar Institutional Repository](#)

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije

(dvopredmetni)

Ante Bota

**Iskustva i mišljenja roditelja o posvojenju i
prilagodbi djeteta na vrtić i školu**

Diplomski rad

Zadar, 2020.

Sveučilište u Zadru

Odjel za pedagogiju

Diplomski sveučilišni studij pedagogije

(dvopredmetni)

Iskustva i mišljenja roditelja o posvojenju i
prilagodbi djeteta na vrtić i školu

Diplomski rad

Student/ica:

Ante Bota

Mentor/ica:

Izv. prof. dr. sc. Rozana Petani

Zadar, 2020.

Izjava o akademskoj čestitosti

Ja, **Ante Bota**, ovime izjavljujem da je moj **diplomski** rad pod naslovom **Iskustva i mišljenja roditelja o posvojenju i prilagodbi djeteta na vrtić i školu** rezultat mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima te da se oslanja na izvore i radove navedene u bilješkama i popisu literature. Ni jedan dio mojega rada nije napisan na nedopušten način, odnosno nije prepisan iz necitiranih radova i ne krši bilo čija autorska prava.

Izjavljujem da ni jedan dio ovoga rada nije iskorišten u kojem drugom radu pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj, obrazovnoj ili inoj ustanovi.

Sadržaj mojega rada u potpunosti odgovara sadržaju obranjenoga i nakon obrane uređenoga rada.

Zadar, 9. prosinca 2020.

Sadržaj

Uvod	1
2. Općenito o posvojenju	3
2.1. Oblici posvojenja	3
2.2. Kratka povijest posvojenja	5
3. Proces posvojenja	7
3.1. Domaća posvojenja u Hrvatskoj.....	8
3.2. Internacionalno posvojenje u Hrvatskoj.....	9
4. Potencijalni problemi kod posvojenika i posvojitelja.....	12
4.1. Potencijalni problemi kod posvojenika.....	14
4.2. Potencijalni problemi kod posvojitelja	15
5. Prilagodba u školi i kako nastavnici mogu pomoći.....	18
5.1. Školski zadatci i domaći radovi.....	19
5.2. Prikladna terminologija za posvojiteljske obitelji	19
6. Metodologija istraživanja.....	21
6.1. Predmet istraživanja.....	21
6.2. Cilj istraživanja.....	21
6.3. Zadatci istraživanja	21
6.4. Ispitanici i postupak istraživanja	21
7. Analiza i interpretacija rezultata.....	23
8. Zaključak.....	36
9. Literatura.....	38
10. Prilozi.....	42
11. Sažetak	45
12. Summary	46

Uvod

Kada govorimo o oblicima alternativne roditeljske skrbi i alternativnoj obitelji općenito, nemoguće je ne spomenuti koncept posvojenja. Brodzinsky navodi kako je s povijesne perspektive posvojenje bilo percipirano kao uspješno rješenje za djecu čiji roditelji se nisu mogli ili nisu htjeli brinuti o njima (Brodzinsky, 1993). Posvojenje je također dobrodošla alternativa za dugotrajno smještanje djece i adolescenata u domu za nezbrinutu djecu, koji često imaju negativan utjecaj na svoje štićenike¹.

Posvojenje se javlja od najranijih dana ljudske povijesti, no unatoč tomu, tek se u posljednjih pet desetljeća počelo proučavati koliko je zapravo sam proces posvojenja kompleksan, koje psihološke rizike sadržava te kakav ima utjecaj na obiteljski život (Grgec-Petroci, 2015). Pri tome je veliki fokus istraživanja usmjeren upravo na posvojenika i posvojitelja. Istraživači pokušavaju shvatiti kako se dijete prilagođava na novu obitelj, koje su prepreke kod uspostavljanja emocionalne veze s novim roditeljima, kako ono reagira na novu okolinu te koje poteškoće ono može imati kod same prilagodbe.

Sami posvojitelji su također zadobili pažnju od stručnjaka. McGinn navodi kako posvojenici imaju brojne prepreke kod formiranja sigurne privrženosti posvojiteljskim roditeljima zbog takozvane „iskonske rane“ (McGinn, 2006). Ta trauma je rezultat gubitka bioloških roditelja, bilo da su oni preminuli ili da su napustili dijete. Zbog toga, posvojenici često imaju problema s uspostavljanjem novih emocionalnih veza. Jedan od ključnih zadataka posvojitelja, ako ne i najvažniji, je „zatvoriti tu ranu“ kroz brigu za dijete. Na određeni način, posvojitelj postaje odgovoran za vraćanje djeteta u normalu te je na njemu da omogući djetetu sve što njegovi biološki roditelji nisu bili u stanju.

Posvojenici i posvojitelji nisu jedini koji imaju određene poteškoće kod samog posvojenja. Biološki roditelji također imaju poteškoća s prilagodbom nakon što daju dijete na posvojenje (Neil i sur. 2010, Smith, 2006, navedeno u Brodzinsky, 2013). Oni su ti koji iz različitih razloga se više ne mogu brinuti o vlastitoj djeci što je često uzrok brojnih trauma. Ovdje naravno nisu uključeni biološki roditelji koji su zlostavljali i zanemarivali vlastitu djecu koja su im potom morala biti oduzeta od strane Centra za socijalnu skrb.

Uzevši u obzir prijašnje činjenice, postavlja se pitanje kakav je sam proces posvojenja te kako djeca i njihovi posvojitelji percipiraju to putovanje ka stvaranju nove obitelji. Proces posvojenja može biti različitog trajanja, ponekad relativno kratak a ponekad se može

---

1 Ovaj fenomen će se dodatno razraditi u jednom od narednih poglavlja ovog rada.

poprilično odužiti. Ovo može predstavljati problem s obzirom na činjenicu da djeci predugi boravak u domu može biti štetan. Tu se postavlja pitanje što je sve potrebno da bi osoba prestala biti potencijalan posvojitelj i službeno postala roditelj nekog djeteta.

Također je bitno istražiti proces prilagodbe djeteta nakon što je posvojenje konačno ozakonjeno. Zbog djetetovog iskustva u domu te s potencijalno nasilnim i neodgovornim biološkim roditeljima, taj proces često zna biti mukotrpan za obje strane, pogotovo posvojitelja. Tu se pogotovo ističu škola i vrtić kao obvezne institucije koje dijete mora pohađati. Unatoč brojnim istraživanjima, veliki broj škola i vrtića i dalje nije adekvatno pripremljeno za rad s posvojenom djecom, što definitivno predstavlja dodatni teret za posvojitelje i posvojenike.

Pitanje samog procesa posvojenja te prilagodbe novoj obitelji i obrazovnoj instituciji koju posvojenici pohađaju je glavni problem ovog diplomskog rada i istraživanja. Prvo poglavlje se fokusira na samu definiciju posvojenja te kakve sve vrste posvojenja postoje. Također se daje kratki prikaz same povijesti posvojenja. Drugo poglavlje opisuje proces posvojenja s fokusom na Republiku Hrvatsku. Treće poglavlje se bazira na brojnim problemima s kojima se posvojitelji i posvojenici suočavaju dok prolaze kroz proces posvojenja. Četvrto poglavlje prikazuje kako se obrazovne ustanove mogu pripremiti za rad s posvojenicima te kako im se nastava može prilagoditi kroz specifične zadatke i aktivnosti. Nakon toga slijedi prikaz samog istraživanja, analiza i interpretacija rezultata, te donošenje zaključka na temelju dobivenih rezultata.

2. Općenito o posvojenju

Što bi prema općoj definiciji bilo posvojenje? Merriam-Webster² opisuje posvojenje kao proces usvajanja nekoga ili nečega od strane nekog drugog (URL 1). Engleski termin za posvojenje³ je sličan nekoć često korištenoj riječi *adopcija* te je usko povezan s odabirom i prihvaćanjem određene pojave koja može predstavljati ljudsko biće, pravila ili neku drugu pojavu. Individualac prihvaća takve pojave dobrovoljno, odnosno prema vlastitom izboru.

U kontekstu ovog rada, termin posvojenja se odnosi na prihvaćanje i zbrinjavanje djeteta od strane odraslih individualaca koji mu nisu biološki roditelji. *Obiteljski zakon* definira posvojenje kao „poseban oblik obiteljsko-pravnog zbrinjavanja i zaštite djeteta bez odgovarajuće roditeljske skrbi kojim se stvara trajni odnos roditelja i djeteta” (*Obiteljski zakon*, čl. 180, 2015). Konačni rezultat ovog procesa je stjecanje roditeljske skrbi od strane posvojitelja. Hrvatska enciklopedija navodi kako je „u prošlosti osnovna svrha posvajanja bila produženje obitelji posvojitelja” (URL 2). Međutim, u današnjem dobu je čin posvojenja više preokupljen obiteljsko-pravnim zbrinjavanjem i zaštitom djece koja nemaju odgovarajuću roditeljsku skrb. Zbog ovog pristupa, posvojenje se može zasnovati samo ako je ustanovljeno od strane centra za socijalnu skrb da je ono u primarnom interesu djeteta (Matković, Topčić-Rosenberg, 2017).

2.1. Oblici posvojenja

U prošlosti je najpoželjniji oblik posvojenja bio onaj gdje su posvojiteljske obitelji bile slične (Sladović Franz, 2015). To je uključivalo dva roditelja različita spola koji su pripadali srednjoj klasi, u tridesetim godinama života te su htjeli posvojiti djecu koja su bila slična njima po pitanju fizičkog izgleda, etniciteta i vjerskog opredjeljenja. Međutim, u modernom dobu se javlja preferencija za različitosti umjesto homogenosti. Zbog toga su se pojavili različiti oblici posvojenja. Zamostny i sur. (2003) razlikuju dva glavna tipa posvojenja; *domaće* posvojenje i *internacionalno* posvojenje. Domaće posvojenje se odnosi na posvojenje djece unutar države u kojoj posvojitelji žive te može biti *javno* i *privatno*. Javna posvojenja se odnose na posvojenja koja se odvijaju unutar doma za nezbrinutu djecu te zahtijevaju intervenciju centra za socijalnu skrb. Privatna posvojenja se mogu organizirati uz pomoć

---

2 Prevedeno s Engleskog jezika.

3 *Adoption* je engleska inačica hrvatskog termina *posvojenje*.

neprofitnih agencija koje imaju dozvolu od države ili kroz nezavisna posvojenja koja se odvijaju uz pomoć dodatnih „stranaka” koje pomažu biološkim roditeljima i posvojiteljima s direktnim smještajem djece (Zamostny i sur., 2003).

Internacionalna posvojenja se odnose na proces posvojenja djece iz stranih država kroz različite agencije koje su za to ovlaštene (Zamostny i sur., 2003). Sama povijest internacionalnog posvojenja je slabo istražena i relativno nepoznata sve do Drugog svjetskog rata. Zbog velikog broja djece čiji su biološki očevi bili upravo američki vojnici te djece koju su majke napustile zbog ratnih okolnosti, američka javnost je sve više počela obraćati pozornost na stanje obitelji pa time i djece u stranim državama (URL 3). To je dovelo do porasta broja internacionalnih posvojenja iako su brojne socijalne službe upozorile na nedostatak regulacija kod ovakvog oblika posvojenja te činjenicu da su mnogi roditelji htjeli nametnuti američki stil života na posvojenju djetetu.

Jedan od najfascinantnijih ali i najkontroverznijih oblika posvojenja je posvojenje djece koja su drukčije rase i etniciteta od posvojitelja⁴, također poznato kao *transetničko* posvojenje (Topčić-Rosenberg, 2015). Glavna karakteristika ovog tipa posvojenja je činjenica da posvojenik ima zamjetno drugačiji fizički izgled od posvojitelja (Grotevant i sur., 2000, navedeno u Chester, 2012). To je ujedno i razlog zašto su takve obitelji više stigmatizirane u društvu u usporedbi s obiteljima gdje su posvojenici i posvojitelji iste rase (Goldberg i sur., 2011, navedeno u Chester, 2012). Ovaj oblik posvojenja također može biti *domaći* ili *internacionalni* ovisno o mjestu gdje je dijete posvojeno te iz koje države su posvojitelji (Evan B. Donaldson Institute, 2002; National Adoption Information Clearinghouse [NAIC], 2002b, navedeno u Zamostny i sur., 2003). Prvo zabilježeno posvojenje gdje su posvojitelji i posvojenik bili pripadnici različitih rasa dogodilo se 1948. godine u Americi (URL 3). U ovome slučaju, posvojitelji su bili pripadnici bijele rase dok je posvojenik bio pripadnik crne rase.

Posvojenje djece s posebnim potrebama generalno uključuje djecu koja imaju fizičke, emocionalne ili razvojne poteškoće (Barth, Berry, 1988 navedeno u Zamostny i sur., 2003). Prije Drugog svjetskog rata, domovi i agencije za posvojenje često su odbijali dati djecu s posebnim potrebama na posvojenje (URL 3). Razlozi za to bili su mnogi, no najviše se ističu tadašnja popularnost eugenike te generalna naklonost potencijalnih posvojitelja prema zdravoj djeci. Na sreću, s porastom resursa i pojavom agencija koje se bore za djecu s posebnim

---

4 *Transracial adoption* na Engleskom jeziku.

potrebama, ovakva vrsta posvojenja je postala sve češća. Dodatni čimbenici koji su tu pomogli su educiranje javnosti o različitim poteškoćama u razvoju te prihvaćanje razlika među ljudima⁵.

Posljednji tip posvojenja koji treba spomenuti je *otvoreno* posvojenje. Ovaj oblik posvojenja se odnosi na izmjenu informacija između biološke obitelji i posvojitelja (Baran, Pannor, 1993 navedeno u Zamostny i sur., 2003). Sama otvorenost prema posvojenju podrazumijeva kontakt između biološke i posvojiteljske obitelji prije posvojenja te nakon posvojenja uz već navedenu izmjenu informacija koja se odvija ili direktno ili uz pomoć nekakvog posrednika (Grotevant, McRoy, 1998; Sobol, Daly, Kelloway, 2000 navedeno u Zamostny i sur. 2003).

2.2. Kratka povijest posvojenja

Posvojenje je postojalo u različitim oblicima od najranije povijesti (Iowa Foster and Adoptive Parents Association, 2015). Kada roditelji iz kojekakvih razloga ne bi bili sposobni brinuti se o djeci, njih bi odgajali prijatelji ili ostali članovi obitelji. Posvojenje je već bilo zabilježeno u dobu Rimskog carstva gdje bi obitelj posvojila dječake od drugih obitelji ako otac nije imao muških nasljednika (URL 4). Ovakva praksa je bila iznimno popularna jer je osiguravala da obiteljsko bogatstvo ostane samo u vlasništvu najmoćnijih obitelji umjesto da pripadne državi. Kroz većinu povijesti, posvojenje je bio proces koji se skrivao od javnosti (URL 3). Ključni faktor je bila društvena stigma s kojom su se neudate majke morale nositi te su zbog toga bile prisiljene dati svoju djecu na posvojenje. Ekonomski status je također bio čimbenik kod donošenja odluke za posvojenje. Formalna posvojenja koja podrazumijevaju legalni transfer roditeljskih prava s bioloških roditelja na posvojitelje postoje od Babilonskih vremena (Iowa Foster and Adoptive Parents Association, 2015).

Posvojenje je bilo stigmatizirano za vrijeme Srednjeg vijeka gdje su se brojne države poput Francuske i Italije protivile samom postupku, dok je Englesko opće pravo zabranjivalo posvojenje sve zajedno (URL 4). Glavni razlog je bio taj što su samo krvni srodnici mogli naslijediti obiteljsko bogatstvo. Djeca su također često bila ostavljena u samostanima te su ih svećenici bili primorani „posvojiti”. Rastući broj djece u tim samostanima je doveo do pojave prvih sirotišta u Europi. Ona su eventualno bila prisiljena razmotriti opciju posvojenja nakon što je broj djece u sirotištima postao prevelik da bi se svećenici o njima brinuli. Rješenje je

---

5 Ovo je također bio ključan faktor kod porasta posvojenja djece koja pripadaju različitim rasama.

bio oblik „služenja”⁶ koji je omogućavao posvojiteljskim obiteljima da imaju jeftinu radnu snagu, dok su posvojena djeca imala priliku razviti novu vještinu i naučiti zanat.

U Americi je posvojenje bilo popularno u početku zbog radova na farmama i plantažama (Iowa Foster and Adoptive Parents Association, 2015). Bitno je naglasiti da Amerika nije imala zakone koji su eksplicitno štitili posvojenu djecu sve do 1851 godine, što znači da su se sva posvojenja koja su se provela prije tog datuma dogodila prije „moderne ere posvojenja” (URL 3). Tijekom Industrijske revolucije, napuštena djeca i djeca bez doma često su završavala u domovima i sirotištima (Iowa Foster and Adoptive Parents Association, 2015). Sredinom dvadesetog stoljeća su se uvela *zatvorena posvojenja*. Ovaj oblik posvojenja je prakticirao sakrivanje posvojiteljskih dokumentacija kako bi se djeca zaštitila od različitih „skandala” vezanih uz njihove biološke roditelje. Određeni problemi kod zatvorenog posvojenja su odmah postali očiti. Neki posvojitelji su posvajali djecu samo kako bi primali određene beneficije (URL 3). Posvojena djeca također nisu imala priliku saznati da su posvojena te tko su njihovi biološki roditelji. Mnogi posvojitelji, roditelji i profesionalci su počeli preispitivati ovu praksu što je dovelo do populariziranja otvorenog posvojenja koje dozvoljava razmjenu informacija te stalan kontakt (Iowa Foster and Adoptive Parents Association, 2015).

U današnjem vremenu, najčešća posvojenja su ta koja „obilježavaju specifične potrebe djece” (Sladović Franz, 2015:22). Tu su uključena djeca koja su žrtve zlostavljanja, djeca koja imaju poteškoće u razvoju, djeca koja pripadaju određenim manjinskim grupama i starija djeca. Brojni trendovi u društvu su uzročnici ove pojave, a najviše se ističe sve veća prisutnost narkomanije i alkoholizma (Iowa Foster and Adoptive Parents Association, 2015). Upravo je mogućnost posvojenja djece s različitim poteškoćama postao glavni razlog za povećanje broja posvojenja.

---

6 Engleski termin je *indentured servitude*.

3. Proces posvojenja

Posvojenje predstavlja iznimno važnu prekretnicu u životu ne samo posvojitelja i posvojenika već i njihovih obitelji. Matković i Topčić-Rosenberg (2017) navode brojne razloge zašto su ljudi zainteresirani za posvojenje te što može utjecati na njihovu odluku o započinjanju takvog procesa. Ti razlozi uključuju želju za odgajanjem djeteta bez partnera, želju za još djece uz dijete koje roditelji već imaju, želju da se djetetu bez roditelja pruži dom te nemogućnost posvojitelja da imaju biološku djecu zbog neplodnosti zbog čega posvojenje predstavlja jedinu šansu za roditeljstvo.

Kroz proučavanje navedene liste razloga za posvojenje se može zaključiti kako se budući posvojitelji odvažavaju na ulazak u taj proces iz osobnih razloga. Međutim, roditeljske želje trebaju biti u drugom planu, dok se prednost daje dječjim pravima (Korać Graovac, 2007, navedeno u Sladović Franz, 2015). Sladović Franz navodi kako „osnovni kriterij u svim postupcima mora biti dobrobit samoga djeteta” iako se interesi posvojitelja itekako trebaju uzeti u obzir (Sladović Franz, 2015:22). Također je važno uzeti u obzir mišljenja i stavove ljudi u okolini, dakle ostalih članova obitelji i prijatelja. Matković i Topčić-Rosenberg naglašavaju kako je bitno da ostali članovi obitelji znaju da se planira posvojenje jer će njihova podrška tijekom procesa posvojenja te postajanja roditelja „biti od neizmjerne koristi” (Matković, Topčić-Rosenberg, 2017:6).

Postupak pripreme i edukacije potencijalnih posvojitelja u Hrvatskoj je nedorađen i neadekvatan (Kokorić, Birovljević, 2015). Zbog toga, posvojitelji često započinju proces posvojenja nepripremljeni te s iskrivljenom slikom o samom posvojenju i djeci koju žele posvojiti. Upravo zbog toga potencijalni posvojitelji trebaju razmisliti o određenim faktorima prije nego što započnu proces posvojenja. Matković i Topčić-Rosenberg (2017:6) ističu sljedeće bitne stavke koje posvojitelji trebaju razmotriti:

- 1) treba preispitati motive, strahove, predrasude te bilo kakve druge čimbenike koji bi mogli predstavljati poticaj ili prepreku kod posvojenja,
- 2) treba preispitati motive, strahove i predrasude kod partnera (ako posvojitelj ima partnera),
- 3) treba se dobro informirati o samome procesu posvojenja,

- 4) treba razgovarati sa širom obitelji i prijateljima te saznati kakvi su njihovi stavovi o posvojenju zbog važnosti potpore koju oni mogu pružiti,
- 5) moguće je educirati ostale članove obitelji i prijatelje što znači da se njihovi stavovi mogu promijeniti.

3.1. Domaća posvojenja u Hrvatskoj

U Hrvatskoj veliki broj djece provodi više godina bez ikakve roditeljske skrbi. Prema podacima iz UNICEF-a, u 2007. godini je oko 3148 djece bilo izdvojeno iz obitelji od kojih je 54,5% bilo smješteno kod udomiteljske obitelji dok je njih 46,5% bilo smješteno u jednom od dječjih domova (Ajduković, Radočaj, 2008). Kod proučavanja ovakvog omjera se javlja pitanje kakvi su zapravo zakoni i propisi vezani za posvojenje u Republici Hrvatskoj. Centar za socijalnu skrb Zagreb⁷ navodi tko sve legalno može posvojiti dijete. To su: osobe starije od 21 godinu, ali ako postoje opravdani razlozi onda roditelji mogu biti mlađi od 21, osobe koje su minimalno 18 godina starije od djeteta, zajednički bračni i izvanbračni drugovi, jedan bračni ili izvanbračni drug ako je drugi bračni ili izvanbračni drug posvojitelj ili roditelj djeteta, jedan bračni ili izvanbračni drug uz pristanak drugog bračnog ili izvanbračnog druga, osoba koja nije u braku ili izvanbračnoj zajednici, hrvatski državljani i strani državljani ako je u najboljem interesu djeteta (URL 5).

Prema Kokorić i Birovljević (2015:36), trenutni sustav posvojenja u Hrvatskoj ima „određene manjkavosti u pogledu izostanaka pružanja organizirane, sustavne podrške posvojiteljskim obiteljima u periodu nakon zasnivanja posvojenja”. Tu se postavlja pitanje kako taj sustav točno izgleda. Centar za socijalnu skrb Zagreb opisuje faze kod procesa posvojenja (URL 5):

- 1) Centar nadležan prema prebivalištu djeteta izabire posvojitelja koji je najprikladniji za određeno dijete s obzirom na djetetove osobine i potrebe
- 2) Ako je od izrade stručnog mišljenja i pokretanja postupka prošlo više od godinu dana, Centar mora ponovno preispitati okolnosti u kojima je posvojitelj
- 3) Kada se utvrdi najprikladniji potencijalni posvojitelj, Centar mora pripremiti dijete na posvojenje te omogućiti najprikladnijem potencijalnom posvojitelju da ostvari osoban odnos sa samim djetetom u svrhu procjene podobnosti za brigu.

---

⁷ Centar za socijalnu skrb Zagreb navodi većinu najbitnijih činjenica i postupaka kod posvojenja u Hrvatskoj te je stoga glavni izvor u ovoj sekciji.

- 4) Potencijalnom posvojitelju se mora omogućiti sva potrebna stručna pomoć i potpora uz procjenu budućeg odnosa posvojenika i posvojitelja.
- 5) Najprikladniji posvojitelj kod kojeg je dijete smješteno ima pravo, dužnost i odgovornost da se svakodnevno brine o njemu.

Matković i Topčić-Rosenberg nadalje sumiraju čitav proces posvojenja na sljedećih osam ključnih koraka (Matković, Topčić-Rosenberg, 2017:13):

- 1) Piše se prijava namjere posvojenja i zahtjeva za izdavanje mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje upućeni nadležnom Centru za socijalnu skrb,
- 2) zatim slijedi postupak utvrđivanja podobnosti i prikladnosti za posvojenje,
- 3) potom dolazi pohađanje stručne pripreme za posvojenje,
- 4) nakon toga se izdaje mišljenje o podobnosti i prikladnosti za posvojenje te upis u Registar potencijalnih posvojitelja,
- 5) izbor najprikladnijeg posvojitelja za određeno dijete,
- 6) nakon izbora najprikladnijeg posvojitelja slijedi priprema djeteta za posvojenje, izdavanje suglasnosti i ostvarivanje osobnih odnosa radi procjene hoće li zasnivanje posvojenja biti na dobrobit djeteta,
- 7) zatim stupa rješenje o posvojenju,
- 8) po pravomoćnosti tog izdanog rješenja, posvojitelj konačno preuzima skrb o djetetu te time i sva pripadajuća prava i dužnosti.

3.2. Internacionalno posvojenje u Hrvatskoj

Zašto se odlučujemo posvojiti djecu iz drugih zemalja? Topčić-Rosenberg navodi brojne razloga zašto bi netko htio posvojiti djecu iz druge države (Topčić-Rosenberg, 2015). Za početak, mnogi roditelji imaju percepciju da je internacionalno posvojenje brže i jednostavnije od tradicionalnog posvojenja unutar same Republike Hrvatske. Nadalje, mnogi roditelji smatraju da imaju veće šanse posvojiti malo dijete ako se odluče na posvojenje izvan granica države. Zatim je tu i mogućnost da su pročitali članak ili pogledali video o djeci čiji su roditelji stradali u ratu ili koja žive u siromaštvu (na primjer u Africi) te im kroz posvojenje žele pomoći. Nadalje, moguće je da posvojitelji žive u multietničkom društvu te se žele uklopiti kroz posvojenje djece koja potječu iz drugih država ili su drukčije rase. Također je moguće da budući posvojitelji poznaju nekoga tko je posvojio dijete iz druge države te stoga i oni sami to žele pokušati.

Transetničko posvojenje⁸ je tip posvojenja gdje roditelji jedne rase ili nacionalnosti posvajaju dijete koje pripada drugoj rasi ili nacionalnosti. Bitno je naglasiti da transetničko posvojenje ne mora biti internacionalno te je itekako moguće posvojiti dijete drukčije rase ili nacionalnosti unutar same Republike Hrvatske (Topčić-Rosenberg, 2015). Međutim, ono je ipak češće kod internacionalnog posvojenja. Osim fizički vidljive razlike između posvojitelja i posvojenika, bitna je kulturna razlika te što samo posvojenje predstavlja za obje strane u ovom kontekstu. Dapače, same proces internacionalnog posvojenja često zna biti neadekvatan prema biološkim roditeljima i posvojiteljima (Australian Child Rights Progress Report, 2016). Nadalje, održavanje identiteta, kulture i kontakta s biološkom obitelji je iznimno važno za posvojenika koji u protivnom može izgubiti povezanost s originalnom kulturom iz koje potječe. Unatoč tomu, većina posvojenika iz stranih država se uspješno prilagođava novoj okolini čak i ako imaju više šanse u pokazivanju određenih problema u ponašanju od ostalih posvojenika (Juffer i IJendoorn, 2005, navedeno u Rosnati i sur., 2013). Nadalje, internacionalni posvojitelji su pokazali veću koheziju u braku, bolju bračnu komunikaciju te su općenito imali bolju obiteljsku podršku u usporedbi s „domaćim” posvojiteljima (Levy-Shiff i sur., 1997, navedeno u Rosnati i sur., 2013).

U većini zapadnjačkih zemalja, broj posvojenja se znatno povećao u zadnjih nekoliko godina, što znači da je, također došlo do porasta broja posvojenja djece iz drugih država, posebice djece koja potječu iz Južne Amerike i Istočne Europe (Rosnati i sur., 2013). U Italiji je taj broj posebice velik, gdje internacionalna posvojenja obuhvaćaju 80% svih posvojenja što globalno pozicionira Italiju na drugom mjestu, iza Sjedinjenih Američkih Država (Selman, 2009, naveden u Canzi i sur. 2017a). Ovakve statistike služe kao dokaz sve veće popularnosti posvojenja strane djece, pogotovo među razvijenim državama.

Topčić-Rosenberg (2015:3) navodi kako je „prvi korak u procesu posvojenja djeteta iz druge države proučavanje zakonskih odredbi koje reguliraju međudržavno posvojenje u Republici Hrvatskoj te zakonskih odredbi i uvjeta države podrijetla djeteta”. Pri tome je bitno istaknuti razliku između posvojenja koje se odvija unutar država koje su ugovorne stranke Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem te država koje nisu. Prema Topčić-Rosenberg (2015:3), Konvencija o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem⁹ je pravni dokument donesen na Haškoj konvenciji 1993. godine

---

8 Koncept transetničkog posvojenja je već spomenut u drugom poglavlju gdje se govori o vrstama posvojenja.

9 Stupila je na snagu u Hrvatskoj 1.4.2014. godine te ju provodi Ministarstvo socijalne politike i mladih.

koji osigurava da se međudržavno posvojenje provede u najboljem interesu djeteta, da se kreiraju međunarodni standardi postupanja i suradnje između država ugovornica, da se spriječi otmica, krijumčarenje i trgovina djecom te da se osigura priznanje posvojenja u svim državama ugovornicama. Što se tiče samog posvojenja, kao primjer se može izdvojiti članak 17 *Zakona o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem*¹⁰. Ovaj članak naglašava kako se bilo koja odluka o ovlaštenju posvojenja iz druge države mora provesti od strane centralne vlasti koja je za to zadužena te da centralne vlasti iz obje države (države posvojitelja i države posvojenika) odlučuju jesu li posvojitelji podobni za brigu o djeci koju žele posvojiti (*Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem*, 2013). Ako posvojitelji udovoljavaju kriterijima, djeca imaju pravo otići živjeti s njima.

Za sam kraj je potrebno izdvojiti najvažnije propise za međunarodno posvojenje u Republici Hrvatskoj. Prema Topčić-Rosenberg (2015:3), oni uključuju Obiteljski zakon Republike Hrvatske, Zakon o rješavanju sukoba zakona o propisima drugih zemalja u određenim odnosima, Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem, Pravilnik o elementima koje se odnose na podobnost i prikladnost za posvojenje, sadržaju stručnog mišljenja o podobnosti i prikladnosti za posvojenje, metodama utvrđivanja podobnosti i prikladnosti, sadržaju izvješća o djetetu, vođenju registra o potencijalnim posvojiteljima te načinu vođenja registra o posvojenjima.

---

10 Naveden u *Narodnim novinama*.

4. Potencijalni problemi kod posvojenika i posvojitelja

Zbog činjenice da se na posvojenje gledalo kao dugotrajno rješenje ne samo po pitanju smještaja djeteta već i po pitanju pomoći majkama s neželjenim trudnoćama te neplodnim parovima, profesionalci su često ignorirali moguće rizike koji se mogu javiti kod samog posvojenja (Brodzinsky, 1993). To se promijenilo zahvaljujući radovima Davida Kirka i Marshalla Schechtera, koji su bili među prvim stručnjacima koji su ukazali na brojne poteškoće kod samog posvojenja. U stvarnosti, posvojenici se moraju nositi s različitim izazovima koji se javljaju kao rezultati odvajanja od biološke obitelji te započinjanja života s novom obitelji, u ovom slučaju posvojiteljima (McGinn, 2006). Tu se mora postaviti pitanje kako je moguće detektirati te poteškoće.

Brodzinsky (1993:154) navodi tri glavne strategije kod detektiranja psiholoških rizika povezanih s posvojenjem: epidemiološka istraživanja, usporedba posvojenih individualaca s individualcima koji nisu posvojeni u kliničkom okruženju te usporedba posvojenih individualca s individualcima koji nisu posvojeni u društvenom okruženju. Epidemiološka istraživanja se fokusiraju na generalnu populaciju posvojenika u društvu što znatno olakšava utvrđivanje je li posvojena djeca imaju predispozicije za određene poremećaje u ponašanju u odnosu na djecu koja nisu posvojena. Na primjer, analizom istraživanju iz 1981. godine je utvrđeno da unatoč većem broju manifestacija problema u ponašanju, posvojeni su tinejdžeri također češće upućeni kod specijalista za mentalno zdravlje čak i ako problemi u ponašanju koje pokazuju nisu ozbiljni (Warren, 1992, navedeno u Brodzinsky, 1993:154).

U skladu s tim se nude tri objašnjenja. Prvo tvrdi da obitelj i okolina imaju percepciju da posvojenici imaju veću šansu da budu nasilni u usporedbi s biološkom djecom te ih zbog toga upućuju na psihološku evaluaciju (Brodzinsky, 1993). Drugo objašnjenje kaže da se posvojeno dijete upućuje specijalistima za mentalno zdravlje brže od ostale djece jer se njegovi problemi shvaćaju kao veća prijetnja samom integritetu obitelji. Zbog toga roditelji brže reaguju na bilo kakvo pokazivanje agresije. Zadnje objašnjenje tvrdi da je veće korištenje socijalnih služba za vrijeme samog posvojenja ohrabrilo posvojitelje da konzultiraju psihijatra ili psihologa oko problema u ponašanju.

Usporedba posvojenih individualaca s onima koji nisu posvojeni u kliničkom okruženju je oduvijek predstavljala interes istraživača kako bi se ustanovilo jesu li određene vrste ponašanja jedinstvene upravo za posvojenu djecu. Brodzinsky piše da većina literature

na ovu temu opisuju kako su posvojena djeca „više sklona pokazivanju agresivnog ponašanja, hiperaktivnosti, laganju, bježanju od kuće te ostalim antisocijalni ponašanjima” (Brodzinsky, 1993:155). Uz to, Brodzinsky navodi kako su istraživanja pokazala kako posvojenici pokazuju veći rizik za psihičke poremećaje poput podvojene ličnosti, poremećaje u jelu, poteškoće kod učenja te da imaju „veću šansu za raniju psihijatrijsku hospitalizaciju u usporedbi za djecom koja nisu posvojena” (Brodzinsky, 1993:155). Ova pojava se može objasniti iskustvima djece prije nego su bila posvojena, dakle dok su bila odgajana od strane bioloških roditelja te dok su bila u domu (Howard i sur., 2004, navedeno u Rosnati i sur., 2008). Nadalje, odrastanje u instituciji poput doma za nezbrinutu djecu općenito ima negativan utjecaj na posvojenike, iako neki stručnjaci nisu sigurni je li to zbog broja godina provedenih u domu ili zbog iskustva koje oni imaju (Ijzendoorn i sur., 2008, navedeno u Canzi i sur., 2017a).

Usporedba posvojene djece s djecom koja nisu posvojena u društvenom okruženju pokazuje kompleksniju sliku o samoj prilagodbi posvojene djece. Pri tome je iznimno važno istaknuti samu životnu dob posvojenika. Brodzinsky (1993:155) ističe kako brojna istraživanja koja se fokusiraju na bebe i djecu vrtićke dobi „nisu pronašla nikakve bitne razlike između posvojene djece i djece koja nisu posvojena”. S druge strane, starija djeca koja su posvojena imaju veću šansu za pokazivanje agresivnog ponašanja (Verhulst i sur., 1990, navedeno u Rosnati i sur., 2008). Brodzinsky (1993:156), također navodi kako su posvojena djeca između 6 i 12 godina pokazala više problema u ponašanju poput „hiperaktivnosti, agresije, delinkvencije i depresije”.

Osim samih problema kod posvojene djece i posvojitelja, treba se nakratko fokusirati i na biološke roditelje koji su ti koji daju dijete na posvojenje. Biološki roditelji, pogotovo majke, se često teško nose s posvojenjem koje za njih predstavlja gubitak djeteta. McGinn (2006:63) navodi kako čak i ako je posvojenik odmah nakon rođenja predan u ruke posvojitelja, „povezanost koja se razvila u maternici s biološkom majkom je najednom prekinuta”. U skladu s tim, Brodzinsky izdvaja iz brojnih istraživanja kritična polja gdje stručnjaci mogu pomoći biološkim roditeljima kako bi što lakše prihvatili djetetov odlazak. Oni uključuju sagledavanje opcije ponovne trudnoće, dobivanje potpore kod donošenja odluke o davanju djeteta na posvojenje, pomirenje s odlukom davanja djeteta na posvojenje, nošenje s tugom uzrokovanom davanjem djeteta na posvojenje, uključivanje uloge biološkog roditelja u identitet posvojenog djeteta bez negativnog utjecaja na samouvjerenost,

premošćivanje utjecaja posvojenja na intimne odnose i kontroliranje odnosa s posvojiteljskom obitelji (Brodzinsky, 2013:19).

4.1. Potencijalni problemi kod posvojenika

Kada se govori o potencijalnim problemima kod posvojene djece, iznimno je bitno započeti od njihovog života prije posvojenja. U ovom slučaju, Brodzinsky ističe brojna istraživanja koja su identificirala ključne faktore prije udomljavanja koji imaju utjecaj na buduće probleme s prilagodbom. Ti faktori uključuju biološke roditelje koji imaju genetički nasljedne mentalne probleme, prenatalnu neuhranjenost i nisku težinu pri rođenju, prenatalnu izloženost alkoholu i drogama, prenatalnu izloženost kroničnom stresu, neadekvatnu brigu od strane bioloških roditelja i zanemarivanje, zlostavljanje i traumu, bilo da je fizička, psihološka ili seksualna, više udomljivanja prije samog posvojenja, izloženost psihopatologiji posvojitelja i obiteljskom nasilju te neadekvatnu pripremljenost i neinformiranost posvojitelja (Brodzinsky, 2013:12).

Proces adaptacije posvojenika se ovdje mora kratko spomenuti, a sastoji se od ukupno tri različite faze. To su faza medenog mjeseca, faza ispitivanja granica i faza uzajamnog prihvaćanja (Gindis, 2005). Faza *medenog mjeseca* je početna faza gdje se dijete ne stvara nikakve probleme roditeljima te kontrolira svoje ponašanje. Faza *ispitivanja granica* je obilježena djetetovim mijenjanjem ponašanja koje uključuje testiranje granica koje su roditelji postavili. Ponašanje koje dijete pokazuje u ovoj fazi je najčešće buntovno. Posljednja faza je faza *uzajamnog prihvaćanja* gdje dijete prihvaćaju promjene u životu koje je sam čin posvojenja donio. Ovaj proces je dugotrajan te on uključuje brojne izmjene ponašanje od strane ne samo djeteta već i roditelja.

Kao što je već spomenuto na početku ovog poglavlja, posvojena djeca generalno počinju pokazivati znatne razlike u ponašanju u dobi od 5 do 7 godina. Brodzinsky (1993) je zaključio da je razlog za ovo činjenica da djeca tada postaju svjesna o samome konceptu posvojenja te koje implikacije taj termin ima za njih što donosi nesigurnost o njihovom statusu u obitelji. Dobna razlika nije jedini faktor kod manifestiranja problematičnog ponašanja. Brodzinsky ističe kako brojna istraživanja ukazuju na to da posvojeni dječaci imaju veću šansu pokazati destruktivno ponašanje od posvojenih djevojčica, s tim da same djevojčice imaju više šansi pokazati problematično ponašanje u usporedbi s djevojčicama koje nisu posvojene (Brodzinsky, 1993). Posljednji važni čimbenik je dob kada je samo dijete

posvojeno. Canzi i sur. (2017a) ponovno ističu kako su brojni autori zaključili da stariji posvojenici imaju više problema kod uspješnog adaptiranja novoj okolini, dok se mlađa djeca bolje prilagođavaju svojoj novoj obitelji.

Unatoč brojnim razlikama u rezultatima istraživanja te samome uzorku ispitanika, Brodzinsky je sažeo ključne pronalaskes koji se mogu detektirati kod svih istraživanja po pitanju posvojene djece. Ti nalazi donose sljedeće zaključke (Brodzinsky, 2013:11):

- 1) Posvojena djeca i tinejdžeri imaju više problema s učenjem u školi te psihološkim problemima, iako je većina dobro prilagođena.
- 2) Razlika je veća kod manifestacije vanjskih simptoma poput poteškoća s učenjem te uključuje hiperaktivnost i drskost.
- 3) Razlike u prilagodbi između posvojene djece i biološke djece su općenito male čak i ako su statistički bitne, iako se posvojena djeca češće upućuju kod psihologa ili psihijatra.
- 4) Problemi kod posvojene djece se ne pojavljuju sve dok nisu školskog godišta (ako su bila posvojena ranije).
- 5) Djeca koja su posvojena kasnije pokazuju veće probleme u usporedbi s djecom koja su posvojena ranije.
- 6) Problemi kod posvojenika postaju intenzivniji u adolescenciji.
- 7) U odraslom periodu, većina razlika između posvojenih i bioloških individualaca je manje zamjetna, iako posvojenici i dalje pokazuju veću naklonost prema problematičnom ponašanju.

4.2. Potencijalni problemi kod posvojitelja

Posvojiteljska obitelj također može imati određene probleme kod prilagođavanja novom djetetu. Ovi problemi su bitni za istaknuti jer psihičko stanje roditelja igra važnu ulogu kod prilagodbe same djece na zajednicu. Tu je potrebno spomenuti koncept *roditeljske kompetencije*. Ovaj termin se odnosi na uvjerenja koja roditelji imaju o vlastitim sposobnostima vezanima uz organiziranje i izvršavanje različitih roditeljskih zadataka (Montigny i Lacharite, 2005, navedeno u Orlić, 2016). Roditeljska kompetencija je iznimno bitna jer ona podrazumijeva da roditelj koristi sve raspoložive resurse kako bi unaprijedio samoga sebe te time i vlastitu sposobnost da odgaja dijete (Ljubetić, 2012, prema Jurčević

Lozančić, Kunert, 2015). Što je roditelj više spreman za odgajanje to je okruženje više poticajno za samo dijete (Lacković-Grgin, 1994, navedeno u Orlić, 2016).

Brodzinsky je kroz proučavanje različitih istraživanja na ovu temu ustanovio sljedeće čimbenike koji znatno utječu na prilagodbu posvojitelja: nošenje s neplodnosti i gubitkom prijašnjeg djeteta, integriranje djece u novu obitelj te formiranje sigurne privrženosti što može biti dodatno otežano ako dijete ima neugodna iskustva s prijašnjim skrbnicima, pružanje potpore djeci kako bi se oporavila od prijašnjih trauma uzrokovanih zlostavljanjem i nebrigom, razgovaranje s djecom o njihovom posvojenju i biološkim roditeljima uz održavanje otvorene komunikativne atmosfere, pomaganje djeci kod nošenja s gubitkom povezanim uz posvojenje, podržavanje dječje znatiželje o biološkoj obitelji te želje da se uspostavi kontakt, poštivanje biološke obitelji i genetskog nasljedstva posvojenog djeteta, razvijanje i održavanje veze s biološkom obitelji djeteta, održavanje važnih veza s udomiteljima te brojnim udrugama za potporu, podržavanje identiteta djece te podržavanje rasnog, etničkog i kulturnog identiteta djece (Brodzinsky, 2013:14).

Kada se uzmu u obzir prethodno spomenuti čimbenici, nije iznenađujuće da su posvojitelji još više podložni roditeljskom stresu (Canzi i sur., 2017b). Zbog toga je iznimno bitno naglasiti važnost pomoći koju im terapeuti i različite organizacije vezane za posvojenje mogu pružiti. Mnoge obitelji se žale kako stručnjaci s kojima surađuju nisu pripremljeni adekvatno za rad s posvojiteljima. Brodzinsky citira brojna istraživanja gdje se izdvajaju beskorisni savjeti i akcije koji su usmjereni na posvojiteljske obitelji od strane stručnjaka, a oni uključuju: skepticizam prema iskustvima roditelja, krivljenje roditelja zbog problema djece, patologizacija posvojenja i same posvojiteljske obitelji, sumnja u motive roditelja za posvojenje, savjetovanje da roditelji ne razgovaraju s djecom o posvojenju, interakcija s djecom koja imaju problem s privrženosti bez prisutnosti roditelja ili njihovog mišljenja, savjetovanje roditeljima da daju svoje dijete natrag u dom, neuspjeh u prikupljanju informacija o povijesti posvojenog djeteta kako bi mogli pričati o utjecaju prijašnjeg zapostavljanja i nedostatka brige za dijete (Brodzinsky, 2013:20).

U skladu s navedenim problemima, Orlić navodi dva važna oblika socijalne podrške za roditelje; model direktnog učinka i neutralizirajući model (Orlić, 2016). Model direktnog učinka je baziran na osnovnim socijalni vezama i sustavima, a njegova glavna teza je da socijalna podrška ima pozitivan učinak na dobrobit osobe bez obzira je li ona pod određenim stresom (Cohen i Wills, 1985, navedeno u Orlić, 2016). S druge strane, neutralizirajući model

služi kao zaštita od štete koju može prouzrokovati stres. Za razliku od modela direktnog učinka koji pokušava spriječiti bilo kakav oblik štete, neutralizirajući model pokušava smanjiti utjecaj štete prouzrokovane stresom nakon što se ona već dogodila.

5. Prilagodba u školi i kako nastavnici mogu pomoći

Zbog sve većeg broja posvojene djece u školama, sve više obitelji se susreće s različitim izazovima unutar same škole poput interakcije s administracijom, nastavnicima, vršnjacima njihove djece te ostalim roditeljima, što vodi do kompleksnog odnosa s vlastitom posvojenom djecom (Evan B. Donaldson Adoption Institute, 2006). Škole, suprotno općem mišljenju, imaju načine na koje mogu izaći u susret posvojenoj djeci i njihovim obiteljima. Ovo je iznimno bitno, jer u školi se mogu javiti određeni problemi koji su endemični upravo za posvojenu djecu. Mitchell navodi kao primjer slučajeve gdje roditelji još nisu rekli djetetu da je posvojeno ili nisu rekli nastavnicima da je dijete posvojeno što stvara dodatne komplikacije (Mitchell, 2010).

Nastavnici imaju veliki utjecaj na dječje razumijevanje njihove okoline pa time i samih sebe (Evan B. Donaldson Adoption Institute, 2006). Ta činjenica je dovela do porasta profesionalnog treniranja nastavnika kako bi bili pripremljeni za nošenje s određenim poteškoćama koje nosi njihova inkluzivna učionica, poput problema povezanih s učenicima drukčije rase i etniciteta, učenicima s problemima u razvoju, učenicima različitih spolova i mnogim drugim. Nažalost, brojni nastavnici nisu pripremljeni za rad s posvojenom djecom te često imaju brojne izlike za nevoljnost prilagođavanja programa posvojenoj djeci. Te izlike uključuju da škola ne može izaći u susret svakom individualnom učeniku, da je samo malen broj učenika podložan, da roditelji imaju odgovornost komunicirati s nastavnicima, da je teško modificirati zadatke te da su ti zadatci korišteni u brojnim školama već godinama (Mitchell, 2007).

Ovakva percepcija učenika koji po mnogim kriterijima imaju posebne potrebe može biti štetna za njih te im može dodatno otežati prohodnost kroz cjelokupni proces školovanja. Postoje brojni primjeri gdje se to može uočiti iz prve ruke. Posvojena djeca su iskusila gubitak bioloških roditelja tako da baziranje nastave na konceptu tradicionalne obitelji može potencijalno biti traumatično za njih (Mitchell 2010). Također, postoji mogućnost da su bila zlostavljana i zapuštena od strane bioloških roditelja što još dodatno otežava rad na određenim zadacima koji traže informacije o biološkim roditeljima (Mitchell, 2007). Djeca koja su posvojena u ranoj dobi nemaju nužne informacije za određene zadatke koji se fokusiraju na obitelj. Zbog toga je bitno da se zadatci mogu modificirati kako bi dijete moglo sudjelovati u njihovom rješavanju bez osjećaja da je isključeno iz nastavnog procesa (Mitchell 2010).

5.1. Školski zadatci i domaći radovi

Mitchell (2010) daje primjer školskih zadataka koji mogu predstavljati problem za posvojenu djecu. Oni uključuju donošenje slika kada su bili bebe, zadatke s obiteljskim stablom, autobiografije i povijest obitelji, zadatci koji se baziraju na kulturnom i etničkom nasljedstvu te zadatci koji zahtijevaju stvaranje lente vremena s bitnim događajima u životu. Nije teško uočiti zašto zadatci ovakve vrste predstavljaju problem za posvojene učenike. Kako bi uspješno izvršili date zadatke, učenici moraju koristiti informacije koje nemaju ili ih se ne žele prisjećati zbog određene traume na koju ih asociraju. Zadatci koji zahtijevaju od učenika donošenjem fotografija te konstruiranje obiteljskog stabla su pogotovo problematični. Razlog za to je činjenica da posvojena djeca često nemaju pristup fotografijama iz perioda kada su bila dostupna za usvajanje te nemaju dostupne informacije o periodu života prije samog posvojenja. Obiteljska stabla djecu još dodatno ostavljaju zbunjenima te ih prisiljavaju da izostave jako bitne članove obitelji kod kreiranja samog stabla i odgovarajućih grana (Evan B. Donaldson Adoption Institute, 2006).

Kao što je već bilo spomenuto na početku ovog poglavlja, definitivno je moguće prilagoditi zadatke posvojenim učenicima te škole i time sami nastavnici imaju načine na koje to mogu ostvariti. Glavna taktika za postizanje tog cilja uključuje proširivanje opsega samog zadataka što stvara više opcija za pristup tom zadatku i njegovom rješavanju, odnosno učenici mogu obavljati te zadatke na različite načine (Evan B. Donaldson Adoption Institute, 2006). Na primjer, umjesto donošenja slika kada su bili bebe učenici mogu donijeti slike s određenih praznika ili proslava, umjesto obiteljskog stabla djecu se može naučiti o različitim strukturama obitelji (krug gdje je dijete u centru, također poznat kao *kotač dijagram*), umjesto autobiografije obitelji djeca mogu pisati o vlastitom životu ili samo o tome što su doživjela u prošloj godini te umjesto da su prisiljeni pisati o vlastitoj kulturi i etnicitetu¹¹, učenici se mogu fokusirati na državu i kulturu koja ih istinski interesira (Mitchell, 2007).

5.2. Prikladna terminologija za posvojiteljske obitelji

Mitchell navodi brojne prihvatljive termine koji služe kao alternative za standardne termine koji se koriste kod referiranja na klasičnu obiteljsku strukturu. Na primjer, korištenje termina *biološki roditelj* je puno prihvatljivije od termina *pravi roditelji* (Mitchell, 2010). Isto

---

11 Bilo da je kultura i etnicitet njihovih bioloških roditelja ili posvojitelja

tako je korištenje termina *mama* i *tata* puno efektivnije kada se govori o posvojiteljima. Nadalje, obitelji generalno preferiraju da se na sam proces posvojenja njihovog djeteta referira u prošlom vremenu. Za kraj, bilo bi dobro izbjegavati korištenje termina *posvojenje* ako se govori o životinji, predmetu ili bilo kojoj drugoj pojavi koja se ne odnosi na ljudsko biće (Mitchell, 2007). Razlog za ovo je taj da takvo korištenje termina *posvojenje* može stvoriti dojam da je samo dijete bilo kupljeno ili pronađeno na ulici.

Sam kurikulum može uključivati posvojenje u svakodnevnim cjelinama iz različitih predmeta. Na primjer, udžbenici mogu obratiti pozornost na brojne vrste alternativnih obitelji, genetiku i nasljedne karakteristike, koncept imigracije, povijesne lekcije vezane upravo uz posvojenje te literaturu koja uključuje važne knjige na temu posvojenja, udomljavanja djece te domova i sirotišta (Evan B. Donaldson Adoption Institute, 2006).

6. Metodologija istraživanja

6.1. Predmet istraživanja

Predmet istraživanja je sama percepcija roditelja, koji su uspješno posvojili dijete, o procesu posvojenja te djetetovoj prilagodbi na novo okruženje koje uključuje vrtić i školu. Konkretnije, kakav je bio njihov put prema samom posvojenju te kakva je situacija bila nakon što je posvojenje uspješno odrađeno.

6.2. Cilj istraživanja

Cilj istraživanja je ustanoviti kakvo mišljenje roditelji posvojene djece imaju o samome sustavu kroz koji su morali proći kako bi uspješno pružili dom djetetu. Također je cilj istražiti kakva je njihova percepcija o samoj prilagodbi djeteta na novu okolinu i novu zajednicu ljudi počevši od obiteljskog doma do obrazovnih institucija koje ona pohađaju.

6.3. Zadatci istraživanja

Istraživanje je započeto kako bi se pronašli odgovori na određena pitanja vezana uz posvojenje. Iz toga proizlaze sljedeći zadatci istraživanja. Oni su redom:

- 1) utvrditi razloge zašto se roditelji odlučuju na posvojenje,
- 2) utvrditi reakcije ostalih članova obitelji prema posvojenju,
- 3) ustanoviti kako sam proces posvojenja izgleda,
- 4) utvrditi je li posvojenici imaju određene poteškoće (bilo fizičke ili psihološke),
- 5) utvrditi prilagodbu posvojenika na novu sredinu (školu i vrtić),
- 6) utvrditi uvjete koje imaju škole i vrtići imaju za posvojenu djecu,
- 7) ustanoviti mišljenje posvojitelja o samome procesu posvojenja,
- 8) ustanoviti mišljenje posvojitelja o pripremljenosti škole i vrtića za integraciju posvojene djece.

6.4. Ispitanici i postupak istraživanja

U istraživanju je sudjelovalo 7 ispitanika između 39 godina i 60 godina. Od čitave grupe, ukupno 6 ispitanika je bilo ženskog spola dok je samo jedan ispitanik bio muškog spola. Što se tiče bračnog statusa, 5 ispitanika je u braku s tim da je važno naglasiti da su dva ispitanika koja su sudjelovala supružnici. Od dvije ispitanice koje nisu u braku, jedna je

rastavljena dok druga nije spomenula je li u prošlosti bila udata. Po pitanju stručne spreme, 6 ispitanika ima višu stručnu spremu dok samo jedna ispitanica ima srednju stručnu spremu. Od svih ispitanika koji su sudjelovali u ovom istraživanju samo je jedna ispitanica imala biološko dijete.

Instrument koji je korišten kod prikupljanja podataka je polustrukturirani intervju. On je sadržavao ukupno 21 pitanje. Tu su uključena pitanja direktnije prirode (*Kako ste se odlučili na posvojenje?*) ali i pitanja otvorenijeg tipa koja dozvoljavaju sugovornicima da daju vlastito mišljenje o temi samog istraživanja (*Smatrate li da su vrtići/škole adekvatno pripremljeni za integraciju posvojene djece? Postoji li određeni aspekt koji bi ste htjeli promijeniti?*). Intervju također sadrži pitanja zatvorenog tipa koja zahtijevaju jednostavan DA/NE odgovor (*Pokazuje li Vaše dijete neke od sljedećih problema?*).

Prije provođenja samog istraživanja proučila se adekvatna literatura na temu posvojenja. Sam intervju je konstruiran u skladu s proučenom literaturom. Istraživanje se odvijalo između 1. i 16. rujna 2020. godine. Ispitanici su bili kontaktirani ili preko Facebooka ili preko mobitela za dogovor za intervju. Tri ispitanice su sudjelovale „licem u lice” u intervjuu koji je odrađen u Splitu. Ostali ispitanici koji nisu iz Splita su na pitanja odgovarali virtualno, dakle preko Skypea i MS Teams video poziva. Kako bih se osigurala anonimnost sugovornika u raspravi, dodijeljeni su im šifrirani nazivi tako da je svaki sugovornik označen slovom i brojkom. Šifrirane se nazive koristilo u analizi i interpretaciji podataka. Svakom sugovorniku su objašnjeni predmet i cilj istraživanja i važnost njihovog sudjelovanja te im je zajamčena povjerljivost i anonimnost podataka.

7. Analiza i interpretacija rezultata

Kao što je već prethodno bilo spomenuto, intervju je sadržavao ukupno 21 pitanje. Sama pitanja su varirala u svojoj otvorenosti te tipu odgovora koji zahtijevaju. Čitav protokol intervjua koji sadrži sva pitanja se može naći među prilogima ovog rada (Prilog 1) Odgovori ispitanika na svako pitanje su detaljno analizirani u nastavku.

Prvo pitanje se odnosilo na samu odluku o posvojenju. Odgovori na ovo pitanje su bili u većini slučajeva očekivani. M-15 je izjavio kako su on i supruga o posvojenju djeteta pričali pune dvije godine prije nego su se napokon odlučili krenuti u sam proces. SG-11 je rekla sljedeće:

„Oduvijek smo željeli postati roditelji, a na kraju cijele priče nije nam bio toliko važan način na koji ćemo roditelji postati.“

SP-77 je izjavila da je znala da će imati dijete od kada je ona sama bila djevojčica (njeno biološko dijete se rodilo nakon što je posvojila prvo dijete). DU-48 je odgovorila sljedeće:

„Željela sam se ostvariti u ulozi majke te se opcija posvojenja djeteta javila kao jedina mogućnost.“

Još je bitno istaknuti odgovor od T-60 koja tvrdi da su ona i muž pokušavali dobiti djecu kroz brojne medicinske metode nakon što se ispostavilo da to ne mogu postići prirodnim putem. Njihova dobra prijateljica koja je sama posvojila dijete im je pomogla kod započinjanja samog procesa posvojenja.

Prvo pitanje u ovom intervjuu je bilo vezano uz prvi zadatak koji se odnosio na utvrđivanje razloga zašto se roditelji odlučuju na posvojenje. Iz datih odgovora se može vidjeti da uz iznimku jedne ispitanice (SP-77), glavni motiv za posvojenje je nemogućnost začeca djeteta prirodnim putem ili činjenica da je posvojitelj samac te nema s kime osnovati obitelj.

Drugo pitanje se odnosilo na potencijalne sumnje roditelja po pitanju same odluke o posvojenju te podršku posvojiteljevih bližnjih (ostali članovi obitelji, prijatelji). Od svih ispitanika, samo je DU-48 priznala da je imala određenih sumnji. Ona je izjavila sljedeće:

„Sumnje u samu ideju posvojenja nisam imala, jedino dvojbe hoću li ja to moći odraditi kvalitetno“.

Razlog za to je što nikada nije bila majka (iako je oduvijek htjela djecu) te je još usput odabrala alternativan oblik (posvojenje) kako bi postala roditeljem.

Ispitanici su generalno imali podršku od svojih članova obitelji i prijatelja po pitanju posvojenja. Tu se ipak ističe odgovor od SG-11. Naime, SG-11 je izjavila sljedeće:

„Načelno su nas podržali (ostali članovi obitelji) ali su isto tako bili zabrinuti hoće li taj čitavi proces dobro proći. Najviše ih je brinulo to da na posvojenje moramo dugo čekati.”

Odgovori na ovo pitanje su pokazali spremnost svih posvojitelja da se nađu u ulozi roditelja. To je vjerojatno glavni razlog zašto je samo DU-48 imala sumnji u svoju odluku. Uz sumnje samih posvojitelja, drugo pitanje u ovom intervjuu je bilo povezano sa drugim zadatkom ovog istraživanja, to jest utvrđivanje stavova ostalih članova obitelji prema posvojenju. Istraživanje je pokazalo da su posvojitelji imali podršku bližnjih kod odluke na posvojenje iako su neki bili skeptični prema samome procesu te njegovom trajanju.

Treće pitanje se odnosilo na predodžbu koju su posvojitelji imali o djetetu koje su htjeli posvojiti (ako su uopće imali ikakvih predodžbi). Od svih ispitanika, samo su ispitanice SP-77 i T-60 odgovorile da nisu imale nikakvu predodžbu o tome kakvo dijete žele posvojiti. SP-77 je izjavila:

„Apsolutno ne. To mi je u potpunosti bilo nebitno.”

Ostali ispitanici su imali određenu predodžbu o djeci koju žele posvojiti. Ako se odgovori mogu sažeti na jedan zajednički čimbenik onda se može reći da su generalno preferirali malenu djecu vrtićke dobi. Najviše se ističe odgovor SG-11 jer je ona imala specifično dijete na umu kod posvojenja. U životopisu koji je ona predala centru za socijalnu skrb je navela kako želi jedno žensko dijete do dobi od 7 godina (nije objasnila zašto je htjela dijete ženskog spola). Na kraju je posvojila dva dječaka. Ostali ispitanici su također željeli djecu do 9 godina, odnosno preferirali su malenu djecu s tim da su neki napomenuli kako su bili spremni posvojiti i više djece ako je ta opcija postojala. AK-51 je izjavila sljedeće:

„Htjeli smo malo dijete ali smo bili svjesni stanja u našoj državi, tako da smo tražili dijete do tri godine, psiho-fizički zdravo.”

Afinitet posvojitelja prema jako malenoj djeci nije iznenađujući. Može se pretpostaviti da kroz posvojenje takve djece posvojitelji imaju priliku izgraditi zdravi odnos s njima od samog početka. Također treba držati na umu da djeca koja su posvojena u jako mladoj dobi

imaju puno uspješniju prilagodbu na novu okolinu i posvojiteljsku obitelj. Ovo je podržano od strane autora kao što su Brodzinky (1993), Rosnati i sur. (2008) te Canzi i sur. (2017a).

Četvrto pitanje se odnosilo na pronalaženje informacija o posvojenju te jesu li ispitanici imali ikoga tko im je pomogao u tome. Oni općenito nisu imali problema s pronalaženjem informacija. Tu se pak ističe odgovor SP-71 koja je izjavila:

„Uff, bilo je to davno. Ali ne, nisam imala nikakve dodatne informacije ni potporu. Nitko me nije usmjerio, doslovno ništa. Samo dragi Bog.”

Ostali ispitanici su imali oslonce poput prijatelja koji su sami posvojili djecu te su zbog toga upoznati s procesom i različite organizacije i institucije poput Adopte i Centra za socijalnu skrb. T-60 je izjavila da joj je najbolja prijateljica bila od velike pomoći kod davanja informacija o posvojenju te je čak ona bila ta koja je predala zahtjev za posvojenje jer su ispitanica i njen muž bili „previše nervozni da to naprave”. GO-02 je izjavila sljedeće:

„Formalne informacije nije problem naći. Ono što je puno važnije su iskustva drugih ljudi i podrška, čega nije bilo u Splitu.”

Uz iznimku ispitanice SP-71, svi ispitanici su uspješno došli do potrebnih informacija. U jednu ruku se to može pripisati različitim udrugama koje se bave posvojenjem poput već spomenute Adopte te različitim Centrima za socijalnu skrb koji na svojim web stranicama imaju detaljne opise procesa posvojenja te što je sve potrebno od dokumentacije. Također valja spomenuti veliki broj ispitanika koju su do informacija došli uz pomoć prijatelja. Može se pretpostaviti da su ispitanici bili ohrabreni uspjehom njihovih prijatelja kod posvojenja te su imali priliku vidjeti kakvu su emocionalnu vezu formirali sa svojim posvojenim djetetom.

Peto pitanje se odnosilo na sam proces postupka prijave za posvojenje te što je sve bilo potrebno priložiti od dokumentacije. Odgovori su ovdje bili gotovo identični. Kao primjer se može uzeti odgovor M-15 koji postupak opisuje na sljedeći način:

„Prvo trebate napisati zahtjev svom nadležnom Centru o namjeri za posvojenje. Nakon toga su došla testiranja te razgovori sa psihologom i socijalnom radnicom u samom Centru. Potom nam je socijalna radnica bila kod kuće kako bi utvrdila naše prostorne uvjete. Nakon što je obavljena procjena u Centru, dobili smo pozitivno mišljenje da možemo krenuti s posvojenjem. Od dokumentacije smo priložili rodni list, vjenčani list, mišljenje Centra, životopis, potvrdu Adopte o završenoj školi za posvojitelje u trajanju od 40 sati, preporuke

prijatelja, uvjerenje o nekažnjavanju, uvjerenje o radnoj sposobnosti i potvrdu nadležnog liječnika da smo zdravi.”

DU-48 je sumirala proces na sljedeći način:

„Kontaktirala sam socijalnu radnicu iz Centra za socijalnu skrb. Ona je ta koja me uputila u to koje dokumente treba priložiti te je dogovorila susret u Centru. Od dokumenata sam priložila izvod iz knjige rođenih, potvrdu o izvorima prihoda te sam zahtjev za posvojenje.”

Peto pitanje je prvo od ukupno tri pitanja koja su vezana uz treći zadatak ovog istraživanja (ustanovljavanje kako sam proces posvojenja izgleda). Iz danih odgovora se može vidjeti da se ova faza posvojenja sastoji od davanja potrebne dokumentacije. Ova dokumentacija služi kao dokaz da su potencijalni posvojitelji zdravi individualci bez određenih problema (bilo zdravstvenih, psiholoških ili legalnih) koji bi mogli ugroziti dijete.

Šesto pitanje je tražilo od ispitanika da opišu postupak procjene podobnosti za posvojenje. Ovo pitanje je također imalo vrlo slične odgovore. GO-02 opisuje postupak na sljedeći način:

„Stručni tim obavlja s nama psihološko, pismeno i usmeno testiranje te dolaze u izvid stana ili kuće u kojoj živimo. Treba zadovoljiti uvjete stanovanja za dobiti mišljenje o podobnosti.”

DU-48 opisuje sličan postupak:

„U Centru sam rješavala psiho test te sam razgovarala sa psihologom i socijalnom radnicom. Nakon toga je socijalna radnica došla u posjet mojoj obitelji gdje je pričala s njima te je pogledala sam prostor.”

Ovo pitanje je također povezano sa zadatkom utvrđivanja kako proces posvojenja izgleda. Kao i u slučaju prethodnog pitanja, odgovori opisuju proceduru kojom se utvrđuje podobnost posvojitelja za brigu o djetetu. Najinteresantnija informacija je činjenica da socijalni radnik također postavlja pitanja ostalim članovima obitelji. To služi kao dokaz da svi nadležni za posvojenje pokušavaju dobiti detaljnu sliku o potencijalnom posvojitelju kako bi bili sigurni da je dijete u dobrim rukama.

Sedmo pitanje se na odnosilo na stručnu pripremu koju su posvojitelji imali prije samog posvojenje te što je ona sve uključivala. Od sedmero ispitanika, njih pet je imalo pripremu (SG-11, M-15, GO-02, AK-51 i DU-48). Jedine ispitanice koje nisu imale pripremu su SP-77 i T-60 koje su starijeg godišta te su posvojile pred više godina. Ostali posvojitelji su

pohađali različite radionice i škole za posvojitelje. SG-11, M-15 i AK-51 su pohađali radionice koje je pripremila udruga Adopta. Nadalje, DU-48 je detaljnije opisala proces na sljedeći način:

„Pohađala sam Školu za posvojitelje. To je uključivalo razne radionice vezane uz odgoj djece, upoznavanje s problematikom posvojene djece, susrete s Udrugom udomitelja te s posvojiteljima koji su uspješno posvojili djecu gdje su oni iznosili svoja iskustva.”

GO-02 je izjavila:

„Imala sam edukaciju u trajanju od 20 sati koja je bila vezana upravo uz posvojenje. Zatim sam imala edukaciju u istom trajanju koja je bila vezana za udomiteljstvo.”

Kao i prijašnja dva pitanja, sedmo pitanje je usko povezano s trećim zadatkom ovog istraživanja koji se fokusira na sam proces posvojenja. Svi ispitanici koji su pohađali škole i radionice vezane uz posvojenje su posvojili relativno nedavno, za razliku od dvije ispitanice koje kroz to nisu prošle. To se može pripisati zakonskim promjenama u Republici Hrvatskoj te pokušaju udruga poput Adopte da što bolje educiraju posvojitelje ne samo o procesu posvojenja, već i o samoj psihologiji posvojenika. Pohvalno je što su ljudi koji su uspješno posvojili djecu uključeni u programe kako bi mogli podijeliti svoja iskustva.

Osmo pitanje je tražilo od ispitanika da navedu spol djece koju su posvojili. Od ukupno 10 djece koju su ispitanici posvojili, 6 ih je bilo muškog spola dok je 4 djece bilo ženskog spola. Ovaj omjer stvara utisak da su muška djeca preferirana u usporedbi sa ženskom djecom. Međutim, kao što je naglašeno u trećem pitanju ispitanici SG-11 i M-15 su htjeli djevojčicu ali su umjesto toga dobili dva dječaka. Brodzinsky (1993) navodi istraživanja koja su pokazala da muški posvojenici imaju više poremećaja u ponašanju u usporedbi sa ženskim posvojenicima što bi moga biti razlog zašto određeni posvojitelji preferiraju djevojčice kada dolazi do samog posvojenja. Ostali ispitanici nisu pokazali afinitet za dijete određenog spola.

Deveto pitanje je tražilo od ispitanika da navedu dob djece koju su posvojili. Najmlađe dijete među djecom koju su ispitanici posvojili je u trenutku posvojenja imalo dvije godine i dva mjeseca dok je najstarije u trenutku posvojenja imalo šest godina i pet mjeseci. Za razliku od prijašnjeg pitanja gdje većina ispitanika nije favorizirala određeni spol, većina ispitanika je

pokazala preferencu za malenu djecu. To se također očituje u odgovorima na treće pitanje gdje su svi ispitanici osim ispitanica SP-77 i T-60 preferirali malenu djecu vrtićke dobi.

Deseto pitanje se odnosilo na sam proces „biranja” djeteta te što je on sve uključivao. Tu se odmah trebaju izdvojiti odgovori ispitanica GO-02 i SP-77 koje su se protivile korištenju termina „biranje”. GO-02 je odgovorila:

„Ne radi se o biranju već o kvalitetnom uparivanju koje stručni tim vodi za nas nakon što obavi sva testiranja i dobro nas upozna tijekom 3 do 6 mjeseci. Toliko to sve traje dok se ne dobije dozvola za udomiteljstvo. Na osnovu naših osobina pokušavaju napraviti dobar spoj u interesu djeteta, koje tako može dobiti maksimalno i optimalno od nas.”

SP-77 je izjavila:

„Nisam uopće birala bilo koga. Niti mi je tko nudio, niti bih na to pristala. Željela sam dijete, bila sam uporna i hrabra, objasnila sam da mi ne smetaju teškoće koje eventualno imaju s djetetom. Mislim da je procjena moje osobnosti i spremnosti bila presudna za odluku Centra za socijalnu skrb.”

Ostali ispitanici su također podijelili određene detalje vezane uz taj proces. AK-51 je izjavila sljedeće:

„Budeš dosadan određenom centru da te zapamte. Ako imaju dijete za posvojenje onda zovu po pet parova i vrše individualne razgovore. Mi nismo imali nikakvih problema. Bili smo na ukupno pet razgovora prije samog posvojenja.”

Ispitanicu SG-11 je kontaktirao jedan od Centara u Hrvatskoj koji ju je potom obavijestio da imaju dva dječaka (braća) za posvojenje ako je zainteresirana. Pristala je na razgovor iako u tom trenutku nije ništa odlučila. Sam razgovor je bio neobvezujući. Dogovorila je sastanak u tom Centru par dana kasnije. Tu joj je socijalna radnica rekla o kakvoj se djeci radi te ju je upitala želi li znati nešto određeno (ona nije htjela znati prevelike detalje). Nju je samo zanimalo da su djeca zdrava. Objasnjeno joj je da su djeca smještena u udomiteljsku obitelj te da polaze vrtić. Budući da je htjela curicu trebalo joj je vremena da razmisli (Centar je rekao da bi bilo dobro da se javi za 10 dana s odlukom). Imala je priliku upoznati se s djecom dok je razmišljala ali ona nije to htjela napraviti sve dok nije donijela konačnu odluku. Nakon tjedan dana je nazvala Centar te je pristala na posvojenje.

Ispitanica DU-48 je još istakla sljedeće:

„Problem je jedino bila udaljenost mog mjesta stanovanja i mjesta gdje su djeca bila u udomiteljstvu pa je bilo malo susreta upoznavanja prije samog posvojenja.”

Ovdje se ponovno radi o čistoj proceduri i iščekivanju poziva samoga Centra o dostupnosti djeteta. Pomalo je razočaravajuće da posvojitelji moraju sami zvati Centar da saznaju je li ima napretka kod pronalaženja djeteta za posvojenje.

Jedanaesto pitanje je tražilo od ispitanika da opišu sam proces upoznavanja s djetetom koje su odlučili posvojiti. M-15 je proces opisao na sljedeći način:

„Nakon što smo ja i supruga odlučili posvojiti dječake, mi smo dogovorili susret i upoznavanje s njima tako da smo ih posjećivali u udomiteljskoj obitelji. Nakon nekog vremena, kada smo mi i Centar procijenili da su djeca spremna, povelu smo ih u Zagreb na vikend u tri navrata. Proces postupnog upoznavanja trajao je oko tri mjeseca i nije bilo nikakvih problema. Djeca su bila jako dobro pripremljena pa je cijeli proces tekao normalno. Centar je zaista bio za svaku pohvalu.”

Ispitanica AK-51 je izjavila:

„Dijete smo primili u našu obitelj direktno nakon izdvajanja iz biološke obitelji. Dijete nije bilo smješteno u dom, već našu udomiteljsku obitelj koja je već tri godine prije toga nadzirana od strane Centra. Jedan događaj je bio okidač za konačnu odluku. Dijete smo vidjeli jedan put prije nego je došlo kod nas.”

Ispitanica SP-77 opisuje kako je osoba iz Centra iznjela djevojčicu iz lifta. Mirisala je na sapun za rublje te je imala na sebi preveliku odjeću koju joj je ispitanica sama kupila. Također je držala lutkicu u ruci. Prema riječima same ispitanice, one ju je „odnijela kući te su od tada majka i kći.”

Općenito, iskustva s upoznavanjem djeteta su bila iznimno emocionalna te se može pretpostaviti kako je ovo bio najljepši dio samog procesa posvojenja. Iznimno je ohrabrujuće čuti od posvojenika kako prvo trebaju provesti neko vrijeme s djecom prije nego što finaliziraju posvojenje umjesto da ubrzavaju sam proces bez da znaju u što se upuštaju.

Dvanaesto pitanje je tražilo od ispitanika da procjene koliko je dugo sam proces posvojenja trajao. Sama posvojenja djece su trajala sljedeće periode: tri mjeseca (SG-11 i M-15), godinu dana (SP-77), Godinu dana i jedan mjesec (GO-02) i šest mjeseci (T-60, AK-51 i DU-48). Ovdje je bitno istaknuti slučaj dvije posvojiteljice (DU-48 i AK-51) koje su djecu

posvojile u par mjeseci ali su zahtjev za posvojenje priložile pred šest odnosno deset godina. Ovo je iznimno važan podatak jer se iz njega može zaključiti kako sam period čekanja poziva od Centra može biti naporniji i duži od konkretnog posvojenja.

Trinaesto pitanje se odnosilo na potencijalne kritike koje posvojitelji imaju na račun samog procesa posvojenja. Samo jedna ispitanica (T-60) nije imala nikakvih zamjerki na sam proces posvojenja. Kako ona navodi, svi su bili korektni te ona i njen suprug nisu imali nikakvih prepreka kod samog posvojenja. S druge strane, ostali ispitanici su imali određene kritike na sam proces posvojenja.

Ispitanica SG-11 je navela kao primjedbu slijedeće:

„Šteta je što predugo traje davanje prilika biološkim roditeljima pa djeca izuzeta iz bioloških obitelji u pravilu dugo budu kod udomitelja ili u domu za nezbrinutu djecu, a vrijeme prolazi. Što su starija, manje su im šanse da pronađu svoj zauvijek dom. Na žalost.“

Ispitanica SP-77 je izjavila:

„Naravno. Čitav proces mora biti intenzivniji po pitanju kontakta i razgovora s kandidatima. Trebaju više raditi na individualiziranom pristupu te pružiti više stručne potpore. Također smatram da sam proces potpore ne bi smjeo završiti samim činom posvojenja.“

Ispitanica DU-48 govori kako Registar posvojitelja nije „saživio” jer oni još moraju zvati da provjere imaju li djecu za posvojenje. Nadalje, sam sustav udomiteljstva treba puno više kontrolirati i provjeravati kako bi se utvrdilo djeca u tim udomiteljskim obiteljima dobivaju kvalitetnu podršku i poticajne uvjete za svoj cjelokupni psiho-fizički razvoj.

Trinaesto pitanje je usko povezano sa sedmim zadatkom ovog istraživanja gdje se pokušava ustanoviti kakve stavove posvojitelji imaju prema samome procesu posvojenja. Iz ovih odgovora se može zaključiti kako unatoč svim potrebnim dokumentima i obveznim pripremama od strane samih posvojitelja, sam sustav je i dalje previše spor kod odobravanja posvojenja. Dobar primjer je sa supružnicima koji kritiziraju sustav zbog stavljanja bioloških roditelja kao prioriteta. Razlozi zbog kojih biološki roditelji moraju dati svoju djecu na posvojenje su u pravilu vrlo ozbiljni te je iznimno rijetko da oni uspješno dovedu svoj život u red. Nažalost, tu najviše pate sama djeca koja moraju ostati u domu dok sam Centar čeka na bitno promjenu u životu biološke obitelji.

Četrnaesto pitanje je tražilo od ispitanika da opišu proces prilagodbe djeteta na novu okolinu. T-60 je rekla da dijete nije imalo problema na prilagođavanje „zbog toga što je posvojeno kad je bilo maleno”. AK-51 je to dodatno potvrdila navodeći slijedeće:

„Što je dijete mlađe to ono bolje prođe. Naš najstariji sin još uvijek ide na psihoterapiju jer je teško to sve podnio. S druge strane, dva mlađa sina su super i nema nikakvih problema.”

Ispitanica GO-02 je izjavila:

„To je najzahtjevniji dio od svega. Djeca koja se udomljavaju ili posvajaju su djeca koja su nažalost prošla ozbiljna zanemarivanja, a neka i zlostavljana. Ako je dijete još i živjelo dugo u domu prije posvojenja ona može imati posljedice nedostatka ili poremećaja privrženosti, uz mogućnost da ima i druge poremećaje. Kada je obiteljska situacija loša, ako se dijete već mora izdvojiti iz svoje obitelji, ona je optimalno za dijete da se smjesti barem u udomiteljsku obitelj, dok se ne stvore uvjeti ili za povratak ili za posvojenje. A uvjeti za povratak u biološku obitelj se rijetko kada stvaraju.”

Ispitanica DU-48 također tvrdi da je prilagodba bila jako burna za njih te je trajala oko godinu dana. Sastojala se od prihvaćanja novog doma, uspostavljanja odgojnih granica, slaganja te prihvaćanja obiteljske priče.

Ovo pitanje je bilo vezano uz peti zadatak istraživanja koji pokušava utvrditi kakva je bila prilagodba posvojenika na novu okolinu. Iz odgovora se vidi da proces prilagodbe djeteta na novo okruženje je jako težak i mukotrpan proces, pogotovo ako dijete ima određene emocionalne probleme. Kako mnogo djece ulazi u novu obitelj s različitim traumama, nije iznenađujuće da u početku ima određenih nesuglasica po pitanju samih pravila. Ponovno se naglašava da mlađa djeca imaju manje problema kod same prilagodbe (Brodzinsky (1993)).

Petnaesto pitanje je tražilo od ispitanika da navedu koje probleme njihova posvojenja djeca imaju (ako imaju ikakve poteškoće). Ovo pitanje je razdijeljeno na 5 sekcija gdje su ispitanici morali dati jednostavne DA/NE odgovore. Sekcije su bile podijeljene na sljedeće probleme: medicinske, emocionalne, probleme u učenju, probleme u ponašanju i kašnjenje u razvoju.

Samo je jedna ispitanica (DU-48) odgovorila da njena djeca imaju medicinske probleme dok su ostali odgovorili da nemaju. Većina ispitanika (njih četvero) je odgovorilo da njihova djeca imaju određene emocionalne probleme. Većina ispitanika (njih pet) je odgovorila da im djeca nemaju problema s učenjem dok su samo dvije ispitanice odgovorile

da imaju. Troje ispitanika je odgovorilo da njihova djeca imaju određene probleme u ponašanju dok je ostatak odgovorio na pitanje negativno. Samo je jedna ispitanica (ponovno DU-48) odgovorila da njena djeca imaju problema s kašnjenjem u razvoju.

Ovo pitanje je povezano s četvrtim zadatkom istraživanja koji se fokusira na utvrđivanje određenih poteškoća kod posvojenika (bilo da su one psihičke ili fizičke). Sukladno s ovim rezultatima, par bitnih činjenica se mora naglasiti. Prva je ta da su tri posvojiteljice navele kako njihova djeca nemaju nikakvih poteškoća od onih koje su istaknute u pitanju. Nadalje, sve tri posvojiteljice su posvojile djevojčice. Većina ispitanika koji su odgovorili da im djeca imaju određene poteškoće su posvojili dječake. Najčešći problemi su bili emocionalni te problemi u ponašanju, što nije iznenađujuće s obzirom na postotak muške djece među posvojenicima. Iz ovoga se može zaključiti kako su dječaci skloniji pokazivanju određenih poremećaja u ponašanju u usporedbi s djevojčicama što određeni stručnjaci (Brodzinsky (1993)) potvrđuju.

Šesnaesto pitanje je tražilo od ispitanika da procjene je li im kao roditeljima potrebna pomoć. Petero ispitanika je odgovorilo da im je potrebna pomoć dok su samo dvije ispitanice (T-60 i AK-51) odgovorile da im nije potrebna nikakva pomoć.

Sedamnaesto pitanje je tražilo od ispitanika koji su pozitivno odgovorili na prijašnje pitanje da navedu kakva im je pomoć potrebna. Ispitanici su generalno naveli podršku stručnjaka, psihološko savjetovanje, usluge zdravstvenog sustava te općenito podršku čitavog sustava kao potrebnu pomoć kod odgajanja djeteta. SG-11 je izjavila:

„Naravno da mi je potrebna pomoć, kao i svakom roditelju. Nažalost, živimo u društvu u kojemu se s obiteljima više „gase požari” nego li provodi prevencija ili jednostavno slavi roditeljstvo sa svim svojim padovima i uzdizanjima. Kultura i „zanat” odgoja su zanemareni u tom kontekstu.”

Ispitanica SG-11 je s ovim htjela reći da se različite institucije fokusiraju na probleme unutar obitelji samo ako se nešto konkretno dogodi. One ne pokušavaju prevenirati određeni negativan događaj kroz pomaganje roditeljima (među kojima su i posvojitelji) i djeci, već reagiraju samo ako problem eskalira. Ostali ispitanici su također istaknuli važnost pomoći koju institucije i stručnjaci mogu dati posvojiteljima, što oni na žalost ne rade.

Osamnaesto pitanje se odnosilo na odnose djeteta s ostalim članovima obitelji te je li bilo ikakvih problema. Nitko od ispitanika nije imao slučaj gdje je dijete imalo problema s ostalim članovima obitelji. To nije iznenađujuće s obzirom na to kako su svi ispitanici naveli u prethodnim pitanjima kako su im njihove obitelji pružile podršku kod odluke na posvojenje.

Devetnaesto pitanje se odnosilo na djetetovu prilagodbu u vrtiću i školi te jesu li odgajatelji i nastavnici imali razumijevanja za njegovu situaciju. Tri ispitanice su odgovorile da je sve bilo u redu kod prilagodbe vrtiću i školi. Ispitanica SG-11 je izjavila:

„Prilagodba djece je tekla iznad svih naših očekivanja, stvarno vrlo dobro. Bilo je nekih gafova od strane odgajatelja u smislu nekih neprimjerenih pitanja upućenih našoj djeci. Ostalo je sve bilo ok.”

Ispitanica G0-02 je rekla sljedeće:

„S djetetom sam prvih 6 mjeseci bila ja kući, posvetila se 100% njenom oporavku. Tek sam ju nakon toga pripremala za adaptaciju za vrtić i to je prošlo odlično. Odgojitelji su educirani, puni empatije i razumijevanja. A nije bilo problema u adaptaciji jer je dijete već bilo spremno.”

Ispitanica AK-51 je izjavila:

„Sami odgajatelji su imali razumijevanja. Neki roditelji s druge strane nisu jer se moj najstariji sin stalno tukao, pljuvao i grizao drugu djecu.”

Ovo pitanje je bilo povezano sa šestim zadatkom istraživanja koji pokušava utvrditi razinu prikladnosti koju škole i vrtići imaju za posvojenu djecu. Priloženi odgovori stvaraju dojam kako škole i vrtići nisu problematično područje za posvojitelje i njihovu djecu ali da se ipak treba još raditi na edukaciji odgojitelja, nastavnika te čak i samih roditelja. Tu se ističe odgovor supružnika koji su naveli kako su odgojitelji postavljali neprimjereni pitanja djeci zbog toga što su ona bila posvojena. Nadalje, nerazumijevanje roditelja za agresiju koju pokazuje sin jedne ispitanice je također rezultat neupućenosti u samu problematiku posvojenja te zahtjeva informiranje koje može omogućiti škola ili određena institucija koja je nadležna za posvojenje.

Dvadeseto pitanje se odnosilo na potencijalna neugodna iskustva koje je dijete moglo imati u vrtiću ili školi zbog činjenice da je posvojeno. Ovo pitanje je također povezano sa šestim zadatkom koji pokušava utvrditi prikladnost škole i vrtića za posvojenu djecu.

Općenito ispitanici nisu imali problema u školi zbog toga što su njihova djeca bila posvojena. Ispitanik M-15 je izjavio:

„Zapravo, osim teta u vrtiću iz same skupine i sad učiteljica u školi, ostali ne znaju da su naša djeca posvojena niti naša djeca o tome ne razgovaraju s drugom djecom. Za sada o tome pričaju samo s nama.“

Ostali ispitanici nikada nisu naglasili tko je upoznat s njihovom situacijom te jesu li ostala djeca svjesna da su njihova djeca posvojena.

Posljednje pitanje je od ispitanika tražilo da iznesu svoje mišljenje o spremnosti vrtića i škola da integriraju posvojenu djecu u nastavu te što se prema njima može promijeniti. Tri ispitanice su izjavile da su vrtići i škole dobro pripremljeni za rad s posvojenom djecom, odnosno da nisu imale nikakvih problema. Na primjer, ispitanica GO-02 je izjavila:

„O školi još ne mogu govoriti, s vrtićem smo zadovoljni. Za školu smatram da neće biti problema jer ona nema nikakvih problema u ponašanju ili sa socijalizacijom. Ne vidim razlog zbog kojeg bi bilo velikih problema samo zato jer je posvojena. To će uostalom znati samo oni koji to budu zaslužili znati.“

S druge strane, ispitanica SG-11 je uputila opasku vrtiću i školi koju njena djeca pohađaju tvrdeći sljedeće:

„Apsolutno ne! Nisu adekvatno pripremljeni. Osobno smatram da je potrebno puno više edukacije po pitanju tog područja, pogotovo jer je iznimno osjetljivo.“

Ispitanica SP-77 je izjavila:

„Naše odgojno-obrazovne ustanove, kao i društvo, uglavnom je samo na deklarativnoj razini otvoreno na inkluziju. To naprosto nije kultura koju razvijamo i potičemo. U stvarnoj praksi, životu, vidiš kako se ipak nađe netko tko će te prigrliti bez ikakvih pitanja, onako ljudski. Tako da smo se općenito sveli na ljubav i ljudskost kao slučajnosti u odnosima a ne vrijednosti koje bismo trebali razvijati.“

Ispitanica DU-48 je izjavila da ni vrtići ni škole nisu pripremljeni za sve ono što posvojena djeca prolaze u životu, te da ne razumiju s kojim izazovima se ona susreću uz emocionalne dvojbe koje se odvijaju u njihovim glavama. Ona smatra da je malo dostupne literature na temu odrastanja posvojene djece te da sama javnost nije upoznata s time. Naglasila je kako i sami posvojitelji ponekad „tapkaju na mjestima“ dok pokušavaju pomoći

djetetu kako da se nosi s određenim problemom. Za kraj je obratila pažnju na manje sredine gdje Centri za socijalnu skrb nemaju psihološko savjetovište.

Posljednje pitanje ovog intervjua je usko povezano s posljednjim zadatkom istraživanja koji pokušava ustanoviti kakvo je mišljenje posvojitelja o pripremljenosti škole i vrtića za integraciju posvojene djece. Odgovori na ovo pitanje su varirali među ispitanicima. Jedna grupa je izjavila da su škole i vrtići dobro pripremljeni dok je druga grupa uputila određene kritike na račun njihove organizacije i rada s posvojenom djecom. Ako bi se rezultati mogli sažeti, onda bi poruka ispitanika bila da vrtići i škole moraju više raditi na inkluzivnosti kako bi posvojena djeca mogla bolje funkcionirati u odgojno-obrazovnom sustavu.

8. Zaključak

Svrha ovog rada je bila prikazati proces posvojenja kroz teorijsku podlogu te kroz kvalitativno istraživanje koje je provedeno među samim posvojiteljima. Posvojenje je postojalo od samih početaka ljudske civilizacije te je s vremenom počelo poprimiti različite oblike. Dva glavna primjera koja se tu ističu su domaće i internacionalno posvojenje, iako postoje još brojne podskupine.

Na posvojenje se oduvijek gledalo kao način zbrinjavanja o djeci koja su izgubila roditelje ili su bila oduzeta od njih. Međutim, jako malo ljudi je svjesno koliko je sam proces posvojenja kompleksan te kakav utjecaj on može imati na osobe koje u njemu sudjeluju. Tu treba početi od samog djeteta koje se nosi s gubitkom roditelja te odrastanjem u instituciji poput doma. Iako određena djeca bolje podnose proces posvojenja te se bolje prilagođuju na novu okolinu, svako dijete dolazi s određenim problemima koji se moraju detektirati od strane stručnjaka i samog posvojitelja. Posvojitelji se također moraju nositi s određenim emocionalnim teretima. Oni često moraju posvojiti djecu jer su neplodni ili nemaju partnera s kojim bi mogli imati dijete. Za njih posvojenik predstavlja šansu da imaju vlastitu obitelj zbog čega sam proces posvojenja može postati emocionalno iskustvo. Na kraju, biološki roditelji posvojenog djeteta također prolaze kroz težak period jer ga se moraju odreći zbog okolnosti koje jako teško mogu promijeniti. To znači da oni nikada neće moći dobiti svoje dijete natrag, a možda ga čak ni neće imati priliku vidjeti ponovno ako posvojitelj tako odluči.

Osim samog procesa posvojenja, iznimno je bitna i prilagodba koja slijedi. Ova prilagodba se ne odnosi samo na posvojenika već i na posvojitelja kojemu se život mijenja s dolaskom novog člana obitelji. Kod posvojene djece se često manifestiraju destruktivna ponašanja, pogotovo u usporedbi s djecom koja nisu posvojena. Posvojitelji često ne znaju kako reagirati na to a nemaju previše opcija za pomoć. Prilagodba školi i vrtiću također može biti teška, ne samo zbog ponašanja djeteta već i zbog nerazumijevanja koje pokazuju nastavnici, odgojitelji i roditelji ostale djece. Nastavnici često odbijaju prilagoditi nastavu posvojenoj djeci iako je dokazano da je inkluzivniji pristup puno efektivniji od tradicionalnog pristupa.

U skladu s ovom teorijskom podlogom, istraživanje vezano uz ovaj rad se fokusiralo upravo na sam proces posvojenja i proces prilagodbe na vrtić i školu. Rezultati samog istraživanja su pretežno bili očekivani. Većina ispitanika je posvojila djecu jer su imali

medicinskih problema ili su bili samci. Pretežno su posvajali djecu jako mlade dobi te su neki od njih čak i preferirali spol djeteta. Svi ispitanici su imali podršku svojih bližnjih te su imali siguran pristup potrebnim informacijama. Sam postupak posvojenja je bio relativno bezbolan iako pronalaženje odgovarajućeg djeteta može zauzimati jako dug period. Odgovori su pokazali da institucije za posvojenje organiziraju različite škole i radionice gdje se budući posvojitelji mogu pripremiti i educirati. Kritike samog sustava posvojenja su uglavnom bile rezervirane za davanje šansi biološkim roditeljima koji u pravilu nemaju mogućnosti pružiti djetetu siguran dom i ljubav.

Prilagodba djece prema mnogim ispitanicima nije tekla glatko budući da je veliki postotak njih imao određene emocionalne probleme. Sukladno s tim, većina ispitanika je izjavila da im je potrebna dodatna pomoć od nadležnih institucija. Što se tiče prilagodbe vrtiću i školi, dosta ispitanika je ocijenilo da oni nisu adekvatno pripremljeni za rad s posvojenom djecom te da im je potrebna bolja edukacija na tom polju. Neke od navedenih situacija, poput one gdje su odgajatelji pitali dijete neprikladna pitanja služi kao dokaz da je potrebno još više informiranja od strane samih prosvjetnih radnika.

Ako se sve ovo uzme u obzir, dolazi se do sljedećih zaključaka. Sam proces posvojenja je dosta napredovao u zadnjih par godina te definitivno pokušava pripomoći samim posvojiteljima kada je u pitanju priprema za nadolazeći proces. S druge strane, potpora za posvojitelje prestaje postojati kada uspješno posvoje dijete. Ovo je iznimno štetno jer upravo je faza nakon posvojenja krucijalna kod formiranja zdrave emocionalne veze između posvojenika i posvojitelja. Škole s druge strane ne pokušavaju kreirati inkluzivan kurikulum i nastavu unatoč tomu što veliki broj ispitanika nije imao problema kod djetetovog prilagođavanja školi. To se u budućnosti mora promijeniti kako bi se osigurala kvalitetna nastava za sve sudionike.

9. Literatura

Printani izvori

- 1) Ajduković, M., Radočaj, T. (2008), *Pravo djeteta na život u obitelji: Stručna pomoć obiteljima s djecom i nadzor nad izvršavanjem roditeljske skrbi kao proces podrške za uspješno roditeljstvo*, Zagreb: Ured UNICEF-a za Hrvatsku
- 2) Brodzinsky, D. M. (1993), Long-term Outcomes in Adoption, *The Future of Children*, 3 (1): 153-166
- 3) Grgec-Petroci, V. (2015), Obitelj i posvojeno dijete, U: Maleš, D. (Ur.), *Kako smo postali obitelj*, Zagreb: Na drugi način, 8:21
- 4) Kokorić Blažeka, S., Birovljević, J. (2015), Posvojiteljske obitelji- Izazovi, prilagodbe i reakcije okoline, U: Maleš, D. (Ur.), *Kako smo postali obitelj*, Zagreb: Na drugi način, 33:60
- 5) McGinn, M. F. (2006), Developmental Challenges for Adoptees Across the Life Cycle, *Theoretical Issues in Adoption*, 61-76
- 6) Sladović Franz, B. (2015), Posvojenje (ni)je alternativna skrb, U: Maleš, D. (Ur.), *Kako smo postali obitelj*, Zagreb: Na drugi način, 21-32

Internetski izvori

- 1) Australian Child Rights Taskforce (2016), *Australian Child Rights Progress Report*
URL: <http://www.unicef.org.au/Upload/UNICEF/Media/Documents/CRC25-Australian-Progress-Report.pdf> (18.6.2020)
- 2) Brodzinsky, D. M. (2013), A Need to Know: Enhancing Adoption Competence among Mental Health Professionals, The Donaldson Adoption Institute
URL: https://www.researchgate.net/publication/271909922_A_Need_to_Know (25.6.2020)
- 3) Canzi, E., Rosnati, R., Palacios, J., Roman, M. (2017a), Internationally Adopted Children's Cognitive and Social-Emotional Development During the First Post-adoption Year: A Longitudinal study, *European Journal of Developmental Psychology*, 15 (5): 1-14
URL: <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/17405629.2017.1316257> (25.6.2020)

- 4) Canzi, E., Ranieri, S., Barni, D., Rosnati, R. (2017b), *Predictors of Parenting Stress During Early Adoptive Parenthood*, *Curr Psychol*
 URL: <https://www.semanticscholar.org/paper/Predictors-of-Parenting-Stress-During-Early-Canzi-Ranieri/0d667f1317e4f30365a79844d7494a49e599066e> (25.6.2020)
- 5) Chester, Ch. E. (2012), *Transracial Adoptive Family Development: The Implications for Adoption and Contextual Factors on Social Support, Parenting Self-efficacy and Cultural Socialisation (Dissertation)*, Pennsylvania: The Pennsylvania State University
 URL: <https://etda.libraries.psu.edu/catalog/15471> (25.6.2020)
- 6) Evan B. Donaldson Adoption Institute (2006), *Adoption in the Schools: A Lot to Learn*
 URL: <https://www.adoptionlearningpartners.org/catalog/downloads/adoption-in-the-schools-a-lot-to-learn.cfm> (18.6.2020)
- 7) Gindis, B. (2005), *Initial Adjustment of School-age Internationally Adopted Children to a New Family*, *Adoption Today*
 URL: <http://www.bgcenter.com/BGPublications/InitialAdjustment.htm>
- 8) Iowa Foster and Adoptive Parents Association (2015), *Adoption Basics for Educators: How Adoption Impacts Children and How Educators Can Help*
 URL: http://www.ifapa.org/pdf_docs/AdoptionBasicsforEducators.pdf (18.6.2020)
- 9) Jurčević Lozančić, A., Kunert, A. (2015), *Obrazovanje roditelja i roditeljska pedagoška kompetencija, teorijski i praktički izazovi*, *Metodički obzori*, 10 (2): 39-48
 URL:
<https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUKewiBqqjX5obtAhVR9IUkHUWDBdAQFjABegQIAxAC&url=https%3A%2F%2Fhrcak.srce.hr%2Ffile%2F227275&usg=AOvVaw3mb8ZKUW3nu-KKdjNB270m>
 (16.11.2020)
- 10) Matković, P., Topčić-Rosenberg, D. (2017), *Želimo posvojiti dijete. A što sada?*, Zagreb: ADOPTA
 URL:
http://www.adopta.hr/images/adoptateka/Vodic_kroz_posvojenje_u_RH_str_odvojene.pdf (25.6.2020)
- 11) Mitchell, Ch. (2010), *Back to School: A Guide to Making Schools and School Assignments More Adoption-Friendly*, *Adoption Advocate*, 27: 1-9

- URL:
https://www.adoptioncouncil.org/images/stories/NCFA_ADOPTION_ADVOCATE_NO27.pdf (26.6.2020)
- 12) Mitchell, Ch. (2007), *Adoption Awareness in School Assignments: A Guide for Parents and Educators*, Tapestry Books
 URL: https://njarch.org/wp-content/uploads/2015/11/Adoption_Awareness_Schools.pdf (26.6.2020)
- 13) Obiteljski zakon (2015), *Narodne novine* 103, Zagreb
 URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2015_09_103_1992.html
 (30.6.2020)
- 14) Orlić, A. (2016), *Odrednice doživljaja (budućeg) roditeljstva potencijalnih posvojitelja* (Diplomski rad), Zagreb: Sveučilište u Zagrebu
 URL: <http://darhiv.ffzg.unizg.hr/id/eprint/7868/1/aorlic2016.pdf> (30.6.2020)
- 15) Rosnati, R., Ranieri, S., Barni, D. (2013), Family and Social Relationships and Psychosocial Well-Being in Italian Families with Internationally Adopted and Non-Adopted Children, *Adoption Quarterly*, 16 (1): 1-16
 URL:
https://www.researchgate.net/publication/263244761_Family_and_Social_Relationships_and_Psychosocial_Well-Being_in_Italian_Families_With_Internationally_Adopted_and_Non-Adopted_Children (30.6.2020)
- 16) Rosnati, R., Montirosso, R., Barni, D. (2008), Behavioral and Emotional Problems Among Italian International Adoptees and Non-Adopted: Father's and Mother's Reports, *Journal of Family Psychology*, 22 (3): 541-549
 URL:
https://www.researchgate.net/publication/23196307_Behavioral_and_Emotional_Problems_Among_Italian_International_Adoptees_and_Non-Adopted_Children_Father%27s_and_Mother%27s_Reports (30.6.2020)
- 17) Topčić-Rosenberg, D. (2015), *Želim/o posvojiti dijete iz druge države. A što sada?*, Zagreb: ADOPTA
 URL: http://adopta.hr/images/adoptateka/medjudrzavno-posvojenje_brosura.pdf
 (25.6.2020)

- 18) Zakon o potvrđivanju Konvencije o zaštiti djece i suradnji u vezi s međudržavnim posvojenjem (2013), Narodne novine 5, Zagreb
URL: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/medunarodni/2013_06_5_53.html
(10.9.2020)
- 19) Zamostny, K. P., O'Brien, K. M., Bader, A., O'Leary Wiley, M. (2003), The Practice of Adoption: History, Trends, and Social Context, *The Counseling Psychologist*
URL:
https://www.researchgate.net/publication/240280376_The_Practice_of_Adoption_History_Trends_and_Social_Context (14.6.2020)
- 20) URL 1: Merriam-Webster Dictionary, <https://www.merriam-webster.com/dictionary/adoption> (2.9.2020)
- 21) URL 2: Hrvatska Enciklopedija,
<https://www.enciklopedija.hr/natuknica.aspx?ID=49718> (2.9.2020)
- 22) URL 3: American Adoptions, <https://www.americanadoptions.com/adoption/history-of-adoption> (2.9.2020)
- 23) URL 4: Gladney Center for Adoption, <https://adoption.org/what-is-the-history-of-adoption> (2.9.2020)
- 24) URL 5: Centar za socijalnu skrb Zagreb,
https://www.google.com/url?sa=t&rct=j&q=&esrc=s&source=web&cd=&ved=2ahUK EwiRuIyVyZPsAhWssKQKHbFSAdoQFjABegQIAhAC&url=https%3A%2F%2Fwww.czss-zagreb.hr%2Fsites%2Fdefault%2Ffile%2Fletak_postupak_posvojenja1.docx&usg=AOvVaw0tsrkKHdgEdEHF7L4WOj6J (17.6.2020)

10. Prilozi

Prilog 1-Protokol intervjua

Istraživanje: Iskustva i mišljenja roditelja o posvojenju i prilagodbi djeteta na vrtić i školu

Ispitivač: Ante Bota

Ispitanik

- Dob:
- Spol:
- Bračni status:
- Stručna sprema:
- Imate li biološke djece, koliko?

Mjesto:

Vrijeme:

Pitanja za intervju:

1. Za početak, kako ste se odlučili na posvojenje?
2. Jeste li imali ikakvih sumnji po pitanju same odluke o posvojenju? Jesu li Vas vaši bližnji (članovi obitelji, prijatelji) podržali u odluci?
3. Jeste li imali predodžbu o tome kakvo dijete želite posvojiti?
4. Jeste li imali poteškoća s pronalaženjem važnih informacija o samome procesu posvojenja? Je li Vas netko usmjerio prema korisnim izvorima (dao Vam savjet, preporučio Vam individualnu osobu ili organizaciju koja Vam može pomoći)?

5. Kakav je sam postupak prijave za posvojenje? Što ste od dokumentacije morali priložiti da bi Vas se uzelo u obzir za potencijalnog posvojitelja?
6. Možete li opisati postupak procjene podobnosti za posvojenje?
7. Jeste li imali ikakav oblik stručne pripreme za posvojenje? Ako da, možete li navesti što je sve ona uključivala?
8. Kojeg je spola dijete koje ste posvojili?
9. Koliko je godina imalo dijete u trenutku posvojenja?
10. Kako je izgledao proces „biranja” djeteta? Što je sve on uključivao? Je li bilo ikakvih problema po pitanju tog procesa?
11. Možete li opisati proces upoznavanja s djetetom koje ste odlučili posvojiti?
12. Prema Vašoj procjeni, koliko je dugo proces posvojenja trajao?
13. Imate li primjedbe na sam proces posvojenja? Smatrate li da se nešto može (ili mora) promijeniti?
14. Kako bi ste opisali proces prilagodbe djeteta na novu okolinu?
15. Pokazuje li Vaše dijete neke od sljedećih problema:
  1. Medicinski problem(i):   DA   NE
  2. Emocionalni problem(i):   DA   NE
  3. Problem(i) u učenju: DA   NE
  4. Problem(i) u ponašanju: DA   NE
  5. Kašnjenje u razvoju: DA   NE
16. Smatrate li da je Vama kao roditelju potrebna neka vrsta pomoći?
  - a. DA
  - b. NE
17. Ako da, kakva?

18. Je li dijete imalo ikakvih problema s ostalim članovima obitelji ili Vašim prijateljima?
19. Kako se dijete prilagodilo u vrtiću ili školi? Jesu li odgojitelji ili nastavnici imali razumijevanja za djetetovu situaciju?
20. Je li dijete imalo neugodnih iskustava u vrtiću/školi zbog toga jer je posvojeno (zadirkivanje od strane vršnjaka, neprimjereni zadatci i domaći radovi koji od djeteta traže informacije o njegovim biološkim roditeljima)?
21. Za kraj, smatrate li da su vrtići/škole adekvatno pripremljene za integraciju posvojene djece? Postoji li određeni aspekt koji bi ste htjeli promijeniti?

11. Sažetak

Iskustva i mišljenja roditelja o posvojenju i prilagodbi djeteta na vrtić i školu

Posvojenje postoji od davnih vremena, ali se nije počelo istraživati kao konkretan fenomen sve do dvadesetog stoljeća. Brojni stručnjaci su uspjeli detektirati i opisati različite tipove posvojenja. Međutim, najvažnija istraživanja na temu posvojenja se bave samom psihologijom posvojene djece i njihovih posvojitelja. Tu se pokazalo da posvojena djeca imaju mnogo problema emocionalne i bihevioralne prirode s kojima se sami posvojitelji moraju nositi. Istraživanje koje je prikazano u ovom diplomskom radu je došlo do sljedećih rezultata. Sam proces posvojenja je za većinu ispitanika prošao bez velikih problema iako se moraju istaknuti prigovori vezani uz prioritiziranje bioloških roditelja od strane Centra za socijalnu skrb. Provedeno istraživanje je također pokazalo da posvojitelji do određene mjere dobivaju potrebnu pomoć iako ona često nije dovoljna. Što se tiče prilagodbe posvojenika na vrtić i školu, ona često nije tekla glatko zbog nedostatka pripreme od strane samih obrazovnih ustanova da izađu posvojenicima u susret.

Ključne riječi: posvojenje, posvojenik, posvojitelj, roditelj, škola

12. Summary

Experiences and Opinions of Parents on Adoption and Child's Adjustment in Pre-school and School

Adoption has existed since ancient times but it did not get properly researched as a phenomenon until the twentieth century. Many experts have managed to notice and describe many different forms of adoption. However, the most important researches on the topic of adoption have been focused on the psychology of adopted children and their adopters. These researches has shown that adopted children have many emotional and behavioural difficulties that adopters need to handle. The research presented in this graduate thesis showed the following results. The adoption process itself proceeded without many issues although complaints related to prioritisation of biological parents by social services should be mentioned. The research has also shown that adopters get help up until a certain point although that help is often not enough. The adjustment to pre-school and school was not as smooth since many educational institutions are not properly prepared to meet the needs of adopted children.

Key words: adoption, adoptee, adopter, parents, school